

LANDSCHAPSTEKENING KUNSTEN GENT 2021

COV
ITR
INE

GLM
Ghent University
Museum

Omentum

In een tijd waarin we allenaal wat dichterbij blijven, missen we kunst en erfgoed. COVITRINE maakt van jouw dagelijkse wandeling een museumbezoek. In deze buurt ontdek je aan verschillende ramen de verhalen van kunstwerken en objecten uit de Gentse musea. Laat je verwonderen. En draag goed zorg voor jezelf en elkaar.

In de oudheid waren toekomstvoorspellingen heel normaal. Geoeffende zieners bestudeerden lijnen en patronen, zoals die van het omentum of buikvlies van een dier. Ze zagen er voortekens in die de mensen konden helpen bij het nemen van belangrijke beslissingen. Maar de toekomst is niet voorspelbaar, eerder grillig en onzeker. Gelukkig is de menselijke veerkracht sterk en blijven we zoeken naar manieren om de toekomst positief tegemoet te zien.

መትንታት-ቁርበት ክንሰሳ

በቲ ቀዳም ዘበን፡ ብዛዕባ መጻኢ ምንጭ ኣዘዩ ልዑቅ ዘረፈ፡ ምክራት ተገቢዮ፡ መትንታት ቁርበት ክንሰሳ ወዮ ኣሰራት ገምብ ኢኖ ኣገላገብዮ ደግሞ መደርዳዮ፡ በዚ ገሰብት ኣገገሰቲ ውሳኔታት ኣብ ምውሳኔ ዝኣካዝኩም ምስኣት ደርጅኻ ዘረፈ፡ መጻኢ ኣላ ለዩኡ ምን ከት ፈልጎ ዘይከኣል፡ ኣዘዩ ተገቢዮም ኣገላገብኪ ኣዩ፡፡ ጸቡቕ ዐደል ኩድነት፡ ገን፡ ጸቡቕ ሰነድ ዘይገኣኩልል በስዘገኡ፡ ገገማኢ ብኣውገታ ገምርኣይ ዝኣካዝኹ ምንገጽታት ከብ ምንገጽ ሞይ ኣይገጠዎልን ኢኒ፡፡

Omentum Omentum, video-installatie Sarah van der Meer, GUM 2020

ምክራት ደርጅቶ ብ Sarah van der Meer
© 2020

LANDSCHAPSTEKENING KUNSTEN - GENT 2021

INHOUD

DE LANDSCHAPSTEKENING: analyse, inspiratie en actie	2
1. Cijfers en beleid	3
1.1 Cijfers om in te kaderen	3
1.2 Beleidsprioriteiten	13
1.2.1 De prioriteiten van de Vlaamse Overheid	13
1.2.2 De prioriteiten van de Stad Gent	14
1.2.3 De prioriteit van iedereen: COVID-19	15
1.3 Verdiepen in meer informatie?	17
1.4 Van cijfers naar dataplatform	18
1.4.1 Data als basis voor een duurzaam, meetbaar beleid	18
1.4.2 Dataplatform Creatief Gent	18
2. Verbinding en samenwerking Gentse Kunstensector op volle kracht	19
2.1 2015-2021	19
2.2 Gents Kunstenoverleg	19
2.3 Verder uit te bouwen toekomstige samenwerkingen	20
2.4 Een verenigde cultuursector drijft op de kracht van haar subsectoren	21
3. Kritieke basisvoorwaarden voor toekomstige kwaliteitsvolle artistieke (samen)werkingen	22
3.1 Divers en inclusief	23
3.1.1 Focus Culturele diversiteit en inclusie	23
2015 - 2020: DE INSPANNINGEN VAN DE DIVERSITEITSWERF	23
DIG: DIVERSITEIT EN INCLUSIE GENT VANAF 2020 - ...	26
TOOLKIT: collectief engagement, reflectietool, checklist en DIGGERS-traject	28
3.1.2 Focus Kinderen en Jongeren	30
3.2 Ecologisch duurzaam	32
3.2.1 Duurzaamheid in actie in de Gentse kunstensector	32
3.2.2 Basisprincipes rond duurzaamheid	34
3.2.3 Uitdagingen voor de volgende jaren	35
3.3 Zorgzaam en weerbaar	38
3.3.1 Trends die gaten (blijven) slaan in ons ecosysteem kunsten	38
3.3.2 Uitdagingen voor een solide Gents Kunstenlandschap	39
4. Ruimte om te maken, tonen en delen	42
4.1 Maken, tonen en delen	43
4.1.1 Nood aan ruimte om te maken	43
4.1.2 Nood aan ruimte om te tonen	45
4.1.3 Ruimtedeling	46
4.2 Buitengewone werven	46
4.3 Stenen, tussenruimte en tijdelijke invullingen	47
4.4 Culturele ruimte binnen bredere contexten	48
4.5 Hyperlokaal als humus voor internationaal	49
4.6 Gent stretchen en hertekenen	49
5. Kunstenlandschap van de toekomst: collectief en permanent onderhoud, rijke oogst behouden en wildgroei stimuleren.	51

DE LANDSCHAPSTEKENING: analyse, inspiratie en actie

Deze Landschapstekening maakt een stand van zaken op van de Gentse kunstensector in 2021, met een analyse van de voorbije periode en een ambitieuze blik richting toekomst.

Tijdens een participatief traject tussen januari 2021 en juni 2021 werden daarvoor ter voorbereiding door meer dan 300 Gentse artiesten en cultuurwerkers enquêtes ingevuld en *zoomden* 150 deelnemers gespreid over 4 focussessies met elkaar over verschillende thema's.

Het rapport integreert daarnaast denkwerk uit de werkgroepen van twee jaar Gents Kunstenoverleg en inzichten en ervaring van de Gentse Cultuurdienst.

Aan de vooravond van een nieuwe ronde Kunstendecreet wil deze Landschapstekening zo de sectorbrede kracht én uitdagingen in de verf zetten. En inspiratie bieden aan elke artistieke werking in Gent om zich hierop te enten voor het eigen toekomstverhaal.

De Landschapstekening Kunsten Gent 2021 presenteert:

- een selectie cijfers om in te kaderen - met linken naar verdiepingsmateriaal
- een sectorbrede tekening en analyse
- een reeks snapshots van alle subsectoren
- verwijzingen naar tools om reflectie en actie binnen de eigen werking te stimuleren

Op een toekomstbestendig Gents kunstenlandschap!

Luc Dewaele & Maarten Soete

Gent, 1 juli 2021

1. Cijfers en beleid

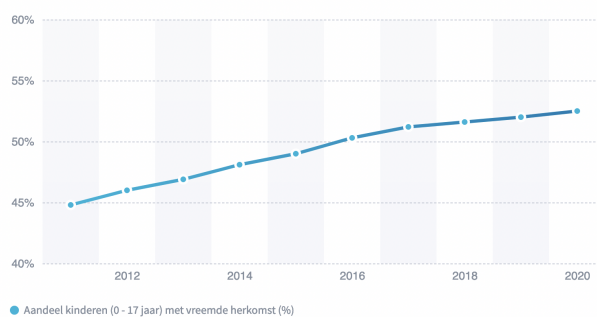
1.1 Cijfers om in te kaderen

53

53% VAN KINDEREN TOT 9 JAAR IN GENT HEEFT EEN MIGRATIE-ACHTERGROND

- Diversiteit van bevolking neemt toe en dat reflecteert (nog) niet in kunst en cultuur
- <https://hoeveelin.stad.gent/tendensen/wortels-in-migratie/>
- 160 nationaliteiten, 36% bevolking migratie-achtergrond, 1/3 schoolgaande jeugd niet Nederlands als moedertaal
- jong gent: <https://hoeveelin.stad.gent/tendensen/jong-gent/>

EVOLUTIE VAN KINDEREN (0 - 17 JAAR) MET VREEMDE HERKOMST

bron: Stad Gent - Tendensen

263.406

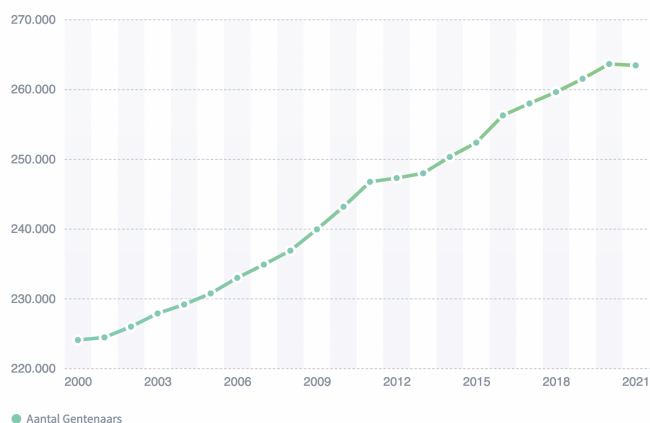
AANTAL GENTENAARS STAGNEERT: 263.406

<https://hoeveelin.stad.gent/tendensen/steeds-meer-gentenaars/>

OFFICIËLE CIJFERS VS VERBORGEN GENTENAARS: studenten, mensen zonder verblijf, asielzoekers

<https://hoeveelin.stad.gent/tendensen/verborgen-gentenaars/>

DE BEVOLKINGSGROEI IN GENT

Bron: Stad Gent - Tendensen

500

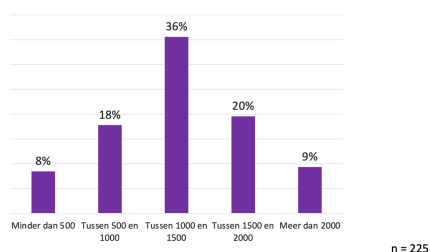
HET NETTO-INKOMEN VAN ARTIESTEN EN CULTUURWERKERS KELDERT IN CORONA-TIJDEN, SOMS TOT MINDER DAN 500 EURO PER MAAND

- Uit de corona-bevraging van het Gentse kunstenuverleg blijkt dat 1 op de 5 terugvalt op een inkomen tussen de 500 en de 1.000 euro per maand. 10 procent haalt zelfs die 500 euro per maand niet. Ruim een derde van de mensen moet teren op spaarcenten om rond te komen.

<https://gentskunstenuverleg.be/anonieme-screening-corona-troubles-op-voorpagina-de-morgen/>

- Corona treft vooral kleine organisaties, individuele artiesten en wie niet georganiseerd is. De sector is wel actief geweest in creatieve oplossingen

Wat is jouw huidige financiële situatie? Wat is jouw maandelijks netto-inkomen momenteel? (gemiddelde van voorbije 3 maanden jan/feb/maa 2021)

Bron: screening Gents Kunstenuverleg

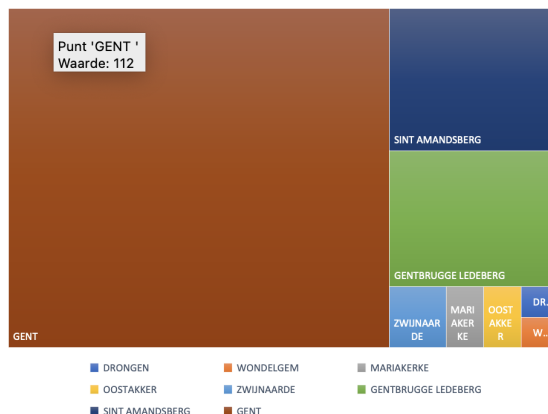
112

KUNST EN CULTUUR SPEELT ZICH VOORAL AF IN HET CENTRUM VAN GENT

- Van de 162 door Gent gesubsidieerde culturele organisaties hebben 112 postcode 9000.

- Het aanbod in Gent is groot en breed, maar speelt zich vooral af in het centrum

9031	DRONGEN	1	0,6%
9032	WONDELGEM	1	0,6%
9030	MARIAKERKE	2	1,2%
9041	OOSTAKKER	2	1,2%
9052	ZWIJNAARDE	3	1,9%
9050	GENTBRUGGE LEDEB	20	12,3%
9040	SINT AMANDSBERG	21	13,0%
9000	GENT	112	69,1%
		162	

Bron: cijfers Cultuur Gent

6

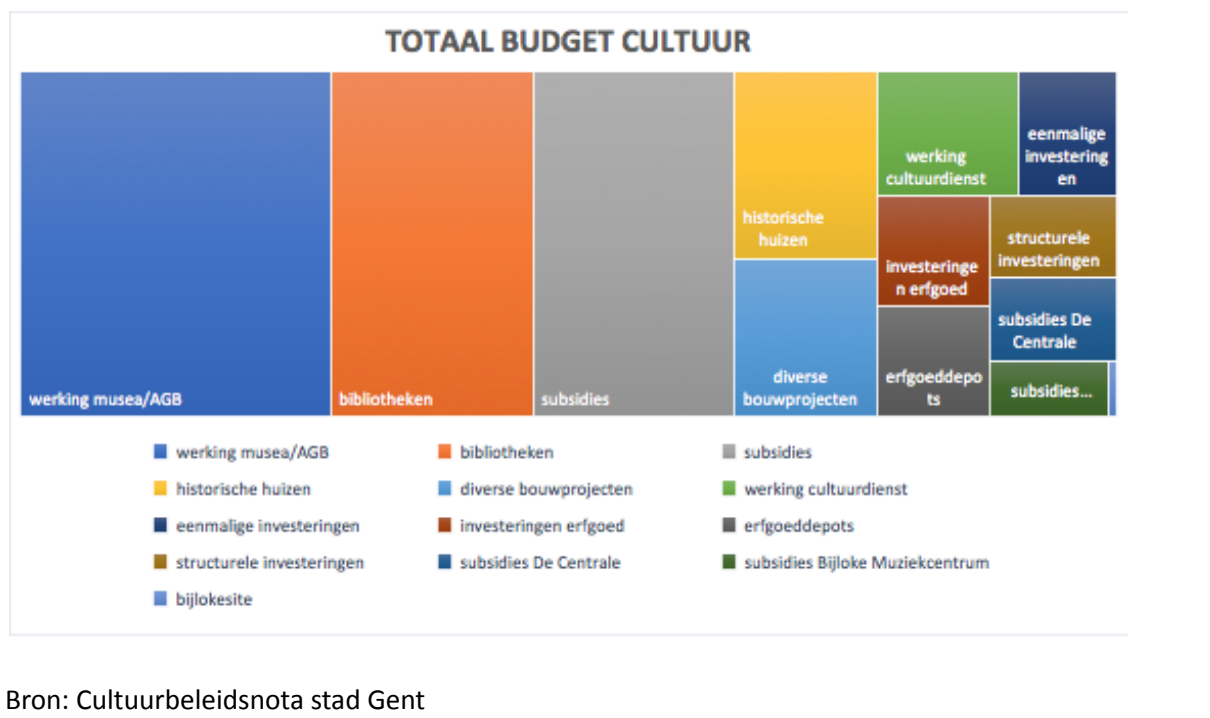
HET CULTUURBUDGET VAN DE STAD GENT BEDRAAGT
6% VAN HET TOTAALBUDGET (cijfers voor de hele legislatuur).

WERKINGSBUDGET CULTUUR GENT		
werking musea/AGB	€ 104.000.000	28,3%
bibliotheken	€ 68.000.000	18,5%
subsidies	€ 67.500.000	18,4%
historische huizen	€ 26.000.000	7,1%
diverse bouwprojecten	€ 22.000.000	6,0%
werking cultuurdienst	€ 17.000.000	4,6%
eenmalige investeringen	€ 12.000.000	3,3%
investeringen erfgoed	€ 12.000.000	3,3%
erfgoeddepots	€ 12.000.000	3,3%
structurele investeringen	€ 10.000.000	2,7%
subsidies De Centrale	€ 10.000.000	2,7%
subsidies Bijloke Muziekcentrum	€ 6.500.000	1,8%
bijlokesite	€ 400.000	0,1%
TOTAAL CULTUURBUDGET	€ 367.400.000	100%
TOTAAL STADSBUDGET	€ 6.000.000.000	6%

Bron: Cultuurbeleidsnota Stad Gent

CULTUUR GENT					
investeringen		€ 56.000.000	15%	gemiddeld per jaar	€ 9.333.333
diverse bouwprojecten	€ 22.000.000	39,3%		€ 3.666.667	
eenmalige investeringen	€ 12.000.000	21,4%		€ 2.000.000	
investeringen erfgoed	€ 12.000.000	21,4%		€ 2.000.000	
structurele investeringssubsidie	€ 10.000.000	17,9%		€ 1.666.667	
exploitatie		€ 311.400.000	85%		€ 51.900.000
werking musea/AGB	€ 104.000.000	33,4%		€ 17.333.333	
bibliotheken	€ 68.000.000	21,8%		€ 11.333.333	
subsidies	€ 67.500.000	21,7%		€ 11.250.000	
historische huizen	€ 26.000.000	8,3%		€ 4.333.333	
werking cultuurdienst	€ 17.000.000	5,5%		€ 2.833.333	
erfgoeddepots	€ 12.000.000	3,9%		€ 2.000.000	
subsidies De Centrale	€ 10.000.000	3,2%		€ 1.666.667	
subsidies Bijloke Muziekcentrum	€ 6.500.000	2,1%		€ 1.083.333	
bijlokesite	€ 400.000	0,1%		€ 66.667	
TOTAAL		€ 367.400.000		€ 61.233.333	

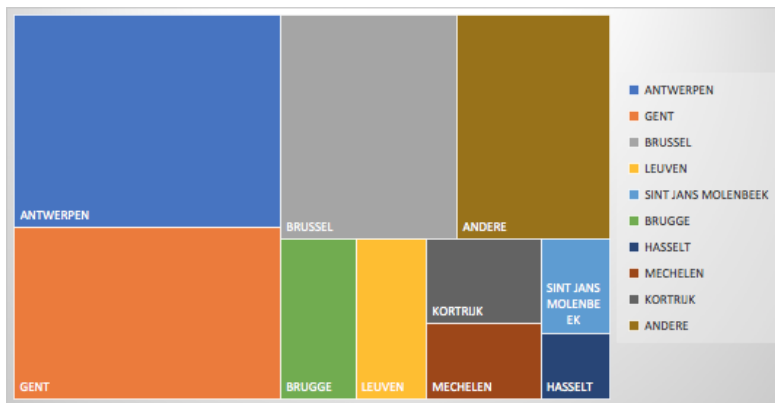

49

KUNSTENDECREET - AANTAL AANVRAGEN PER STAD VOOR PERIODE 2017-2021

Voor Gent kregen uiteindelijk 41 organisaties een structurele subsidie

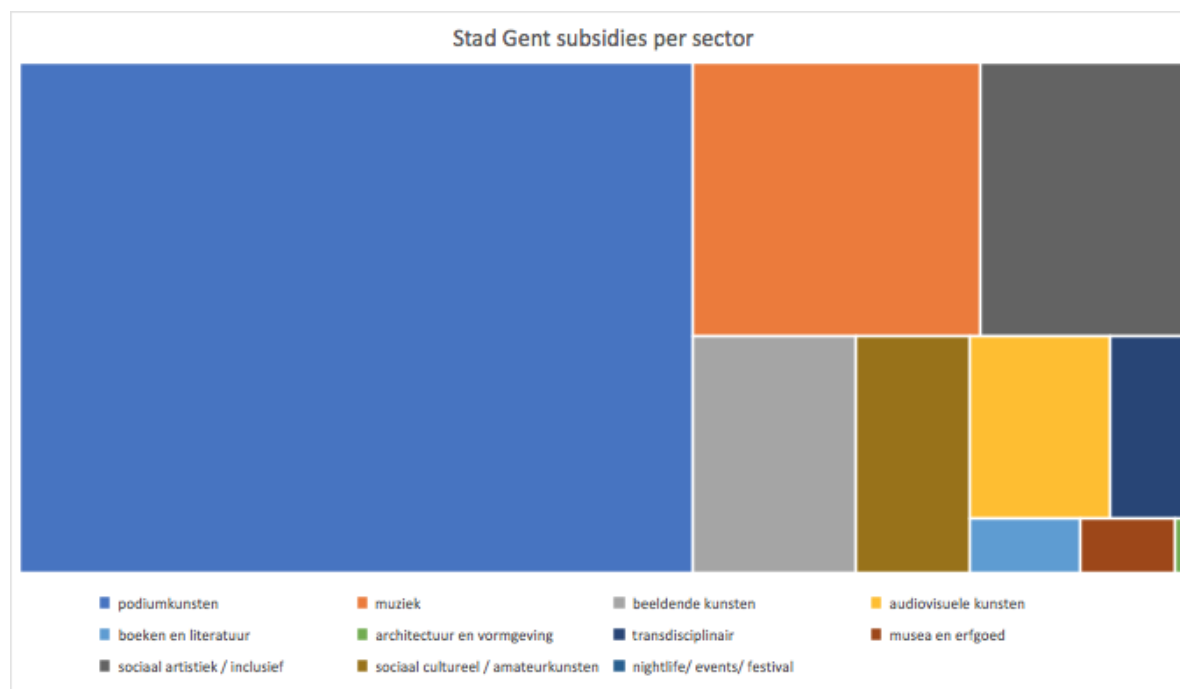
STEDEN	aantal	gevraagd	advies	definitief	gemiddeld	procent totaal
ANTWERPEN	69	€ 35.000.000	€ 26.000.000	€ 21.000.000	€ 304.348	25%
GENT	49	€ 27.000.000	€ 21.000.000	€ 17.000.000	€ 346.939	20%
BRUSSEL	46	€ 23.000.000	€ 18.500.000	€ 14.700.000	€ 319.565	17%
LEUVEN	16	€ 8.000.000	€ 5.700.000	€ 4.200.000	€ 262.500	5%
SINT JANS MOLENBEEK	13	€ 5.500.000	€ 3.600.000	€ 2.400.000	€ 184.615	3%
BRUGGE	12	€ 7.000.000	€ 5.000.000	€ 4.500.000	€ 375.000	5%
HASSELT	8	€ 4.500.000	€ 2.400.000	€ 1.700.000	€ 212.500	2%
MECHELEN	8	€ 4.700.000	€ 3.700.000	€ 3.200.000	€ 400.000	4%
KORTRIJK	7	€ 5.000.000	€ 4.000.000	€ 3.600.000	€ 514.286	4%
ANDERE	74	€ 24.800.000	€ 16.100.000	€ 12.700.000	€ 171.622	15%
totaal	302	€ 144.500.000	€ 106.000.000	€ 85.000.000	€ 281.457	100%

Bron: Kunstenpunt, gebaseerd op gegevens van Departement Cultuur, Jeugd en Media

71

Van de toegekende subsidies aan het werkveld (investeringssubsidie niet inclusief) gaat 71% naar podiumkunsten en muziek.

podiumkunsten	€	5.332.184	58%
muziek	€	1.211.900	13%
beeldende kunsten	€	595.800	6%
audiovisuele kunsten	€	397.000	4%
boeken en literatuur	€	92.800	1%
architectuur en vormgeving	€	10.000	0%
transdisciplinair	€	218.700	2%
musea en erfgoed	€	80.000	1%
sociaal artistiek / inclusief	€	876.100	9%
sociaal cultureel / amateurkunsten	€	424.200	5%
nightlife/ events/ festival	€	14.400	
	€	9.253.084	100%

Bron: Cultuurbeleidsnota Stad Gent

5

5% van de subsidies aan het werkveld zijn voorbehouden voor projectsubsidies (exclusief investeringssubsidies)

Dat lijkt laag maar als je bij de projectsubsidies de (jaarlijkse) werkingssubsidie, nominatieve subsidie en reglement amateurverenigingen bijtelt, kom je aan 12 %, wat ongeveer in lijn is met de Vlaamse streefcijfers. Gezien de meerjarige subsidies voor de gehele legislatuur gelden, geeft dat wel relatief weinig speelruimte voor bijsturing voor CultuurGent

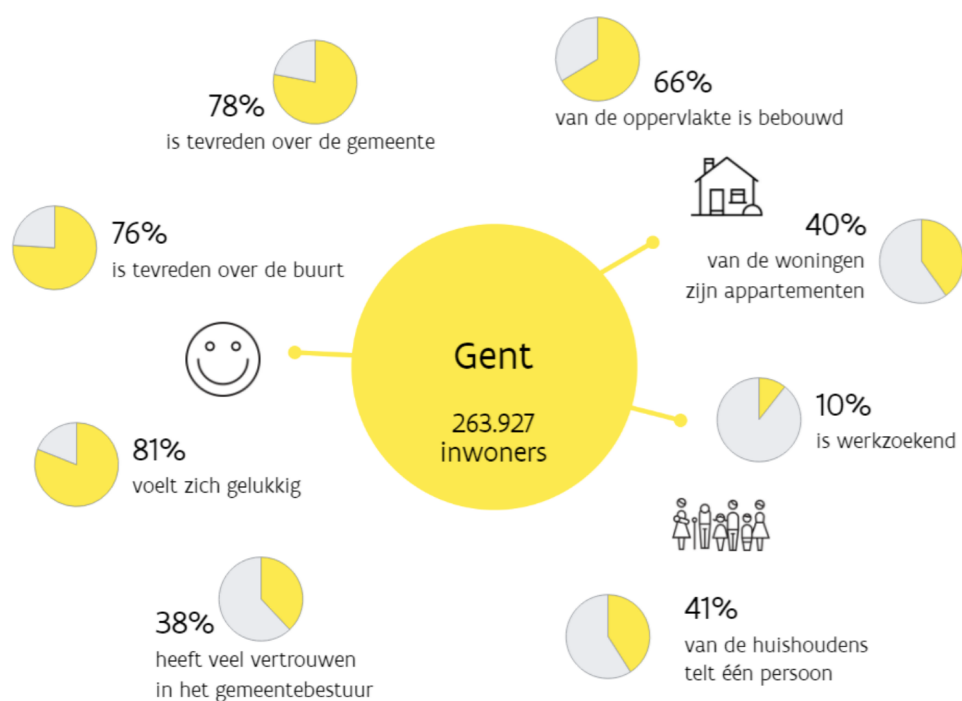
meerjarig budget	€	8.107.184	88%
werkingssubsidie	€	505.500	5%
nominatieve subsidie	€	37.900	0%
projectsubsidies	€	480.000	5%
reglement amateurverenigingen	€	122.500	1%
totaal	€	9.253.084	

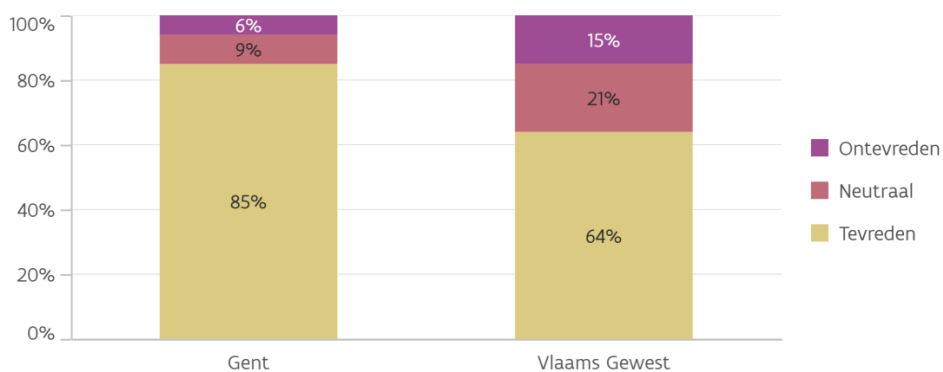
Bron: Cultuurbeleidsnota Stad Gent

81

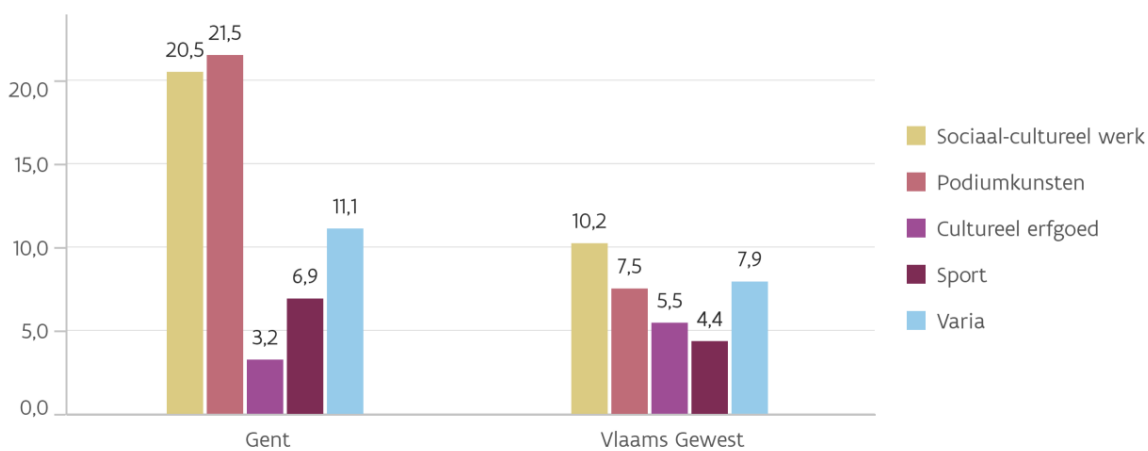
81 % van de Gentenaars voelt zich gelukkig. Uit de recent gepubliceerde stadsmonitor leren we nog meer. Hieronder een aantal relevante cijfers die voor de kunstensector van belang kunnen zijn. De volledige stads- en gemeentemonitor kan u [hier](#) vinden.

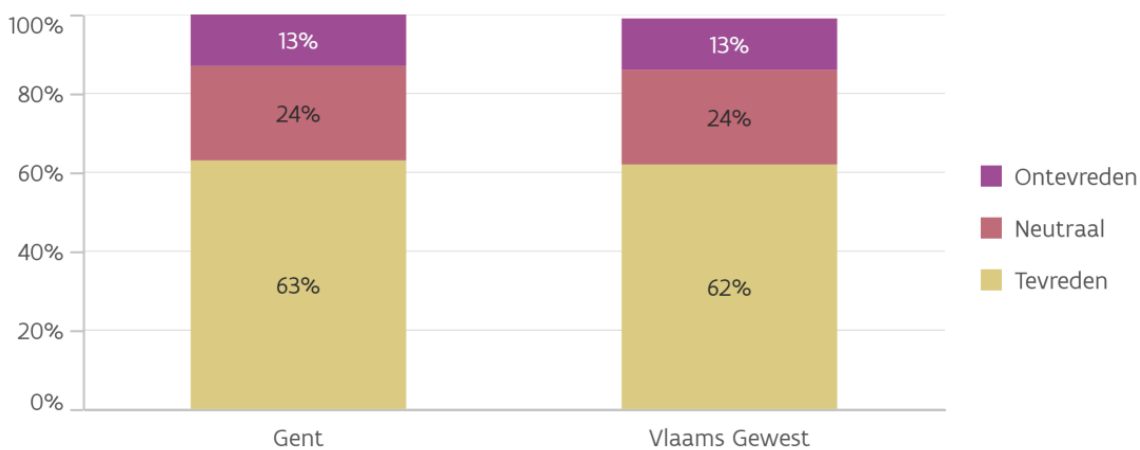
Inwoners die tevreden zijn over culturele voorzieningen, 2020, in procenten

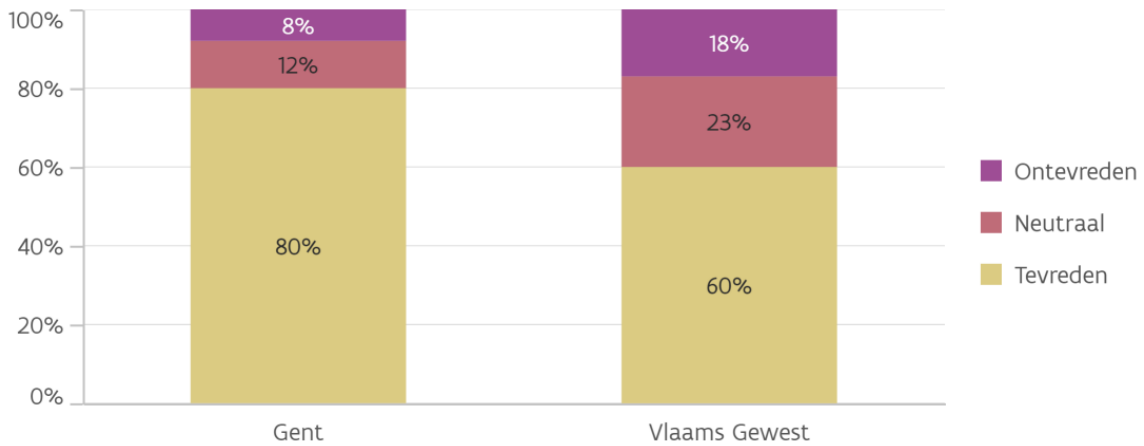
Vrijtijdsaanbod, 2019, in aantal activiteiten per 1.000 inwoners

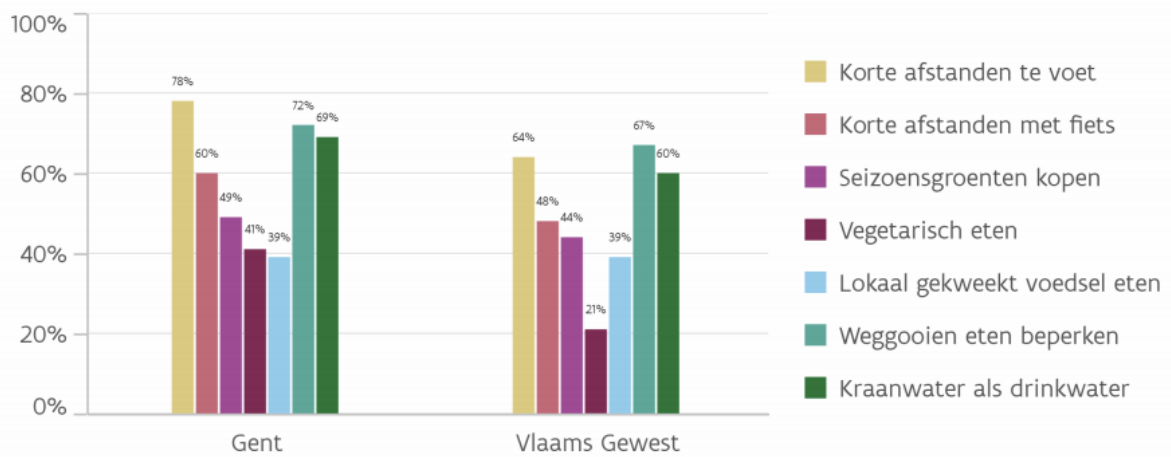
Inwoners die tevreden zijn over jongerenvoorzieningen, 2020, in procenten

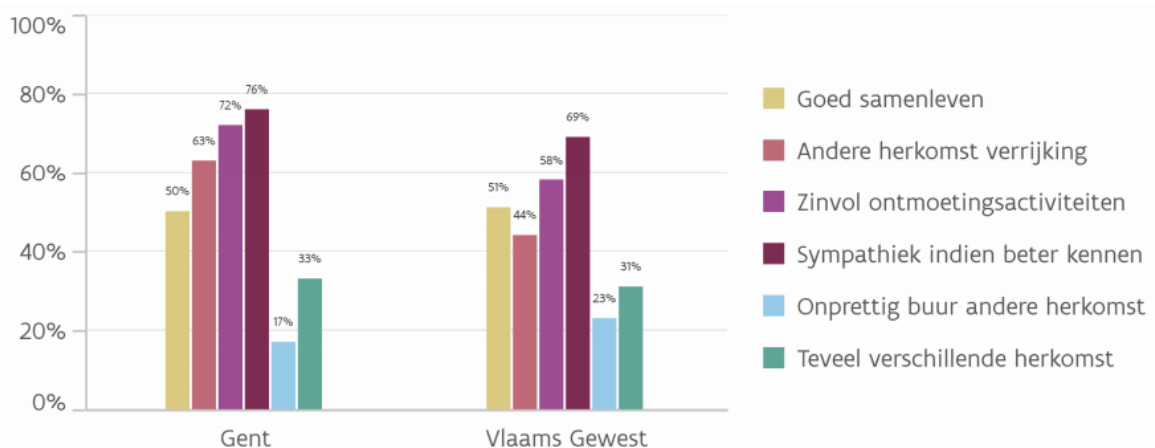
Inwoners die tevreden zijn over uitgaansgelegenheden, 2020, in procenten

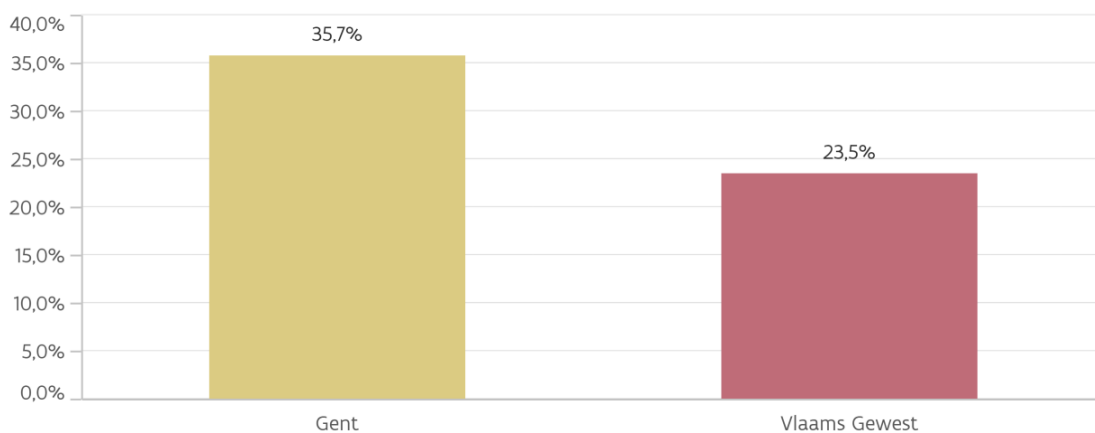
Inwoners die milieubewust handelen, 2020, in procenten

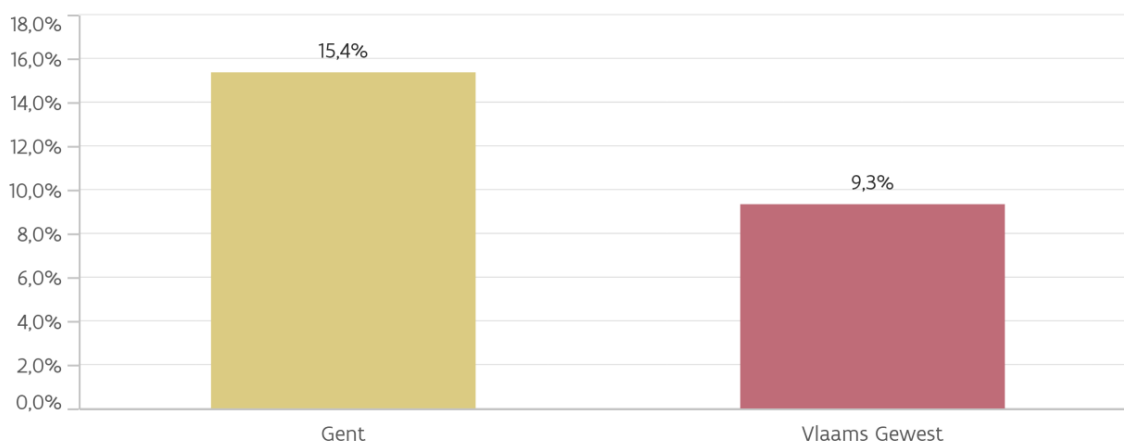
Inwoners die positief staan tegenover diversiteit, 2020, in procenten

Personen van buitenlandse herkomst, 2020, in procenten

Vreemdelingen, 2020, in procenten

Bron: Gemeente- en stadsmonitor Vlaanderen

1.2 Beleidsprioriteiten

1.2.1 De prioriteiten van de Vlaamse Overheid

In 2019 hebben zowel de Vlaamse minister van Cultuur als de Vlaamse overheid hun prioriteiten naar voor geschoven voor cultuur in deze beleidsperiode. Naast een herziening van het kunstendecreet en een jaar uitstel om die herziening mogelijk te maken, werden een aantal algemene beleidsprioriteiten naar voor geschoven. Voorjaar 2021 werd het vernieuwde kunstendecreet voorgesteld, waarvan de concrete contouren op dit moment nog niet uitgewerkt zijn. U kan alle documenten ter zake in extenso raadplegen op de website van CJM. Dit zijn alvast de grote lijnen. Ze hebben niet alleen belang voor wie subsidie aanvraagt, maar ze haken ook in op het lokale beleid en de dynamiek van het culturele ecosysteem in Vlaanderen.

Bij de strategische doelstellingen die het CJM formuleerde, valt vooral op dat de klemtoon ligt op investeringen in infrastructuur, het stroomlijnen van het (internationaal) cultuurbeleid, planlastverlaging en een (zoveelste) reorganisatie van het agentschap cultuur zelf.

“Vertrouwen in de kracht van kunst, vertrouwen in de ambities van onze kunstenaars, vertrouwen in het Vlaamse culturele veld.” Uit de visienota van Minister van Cultuur Jan Jambon.

De vier geformuleerde doelstellingen zijn:

- o kwaliteit en uitstraling van het Vlaamse kunstenlandschap met aandacht voor landschapszorg
- o ruimte voor de ontwikkeling van nieuwe initiatieven
- o draagvlak van de kunsten groter maken
- o planlastverlaging voor de sector en de administratie

Aan deze nogal ruime en vage doelstellingen werden een aantal meer concrete krachtlijnen toegevoegd die leidend zullen zijn bij het kunstenbeleid van de minister en de herziening van het kunstendecreet:

- o Meerstemmigheid en vrijheid van expressie in het brede kunstenveld
- o Herverdelen en herdenken van het gesubsidieerde kunstenveld
- o landschapszorg als kapstok voor een evenwichtige spreiding van de middelen,
- o Complementariteit tussen artistieke werkingen en projecten
- o Evenwichten tussen disciplines
- o Complementariteit met andere overheden
- o Individuele kunstenaar als hoeksteen van het landschap en beleid
- o Fair practice, fair pay, cultural governance als leidraad
- o Wisselwerking tussen kunsten en erfgoed
- o Aandacht voor internationale excellentie
- o Ondernemerschap en zelfredzaamheid
- o Kunst als gemeenschapsvormende hefboom
- o Administratieve vereenvoudiging
- o Digitalisering als algemeen aandachtspunt

Binnen de sector werd algemeen heel kritisch gereageerd op de verschillende nota's en het vernieuwde kunstendecreet. Daarbij werd bij de (alweer zoveelste) besparingsronde eind 2019 vooral bespaard op subsidies die de individuele kunstenaar ten goede kwamen en had de samenstelling van het kabinet van de minister, die ook minister-president is, nogal wat voeten in de aarde. Met een omstreden wijziging in het decreet in het verschiep zetten zowel veld als politiek zich schrap voor een hete lente in 2020. En toen kwam COVID en waren er plots heel andere prioriteiten.

1.2.2 De prioriteiten van de Stad Gent

De [beleidsnota cultuur van de stad Gent zet in op cultuur als het verbindend DNA voor de stad](#) onder het motto “Koesteren en versterken wat ons Gent maakt”. Het plan onderscheidt drie grote prioriteiten:

- Gemeenschapsvorming, sociale cohesie en participatie
- Gent als leeftijds- en kindvriendelijke stad
- Diversiteit met focus op aanbod en publiek

Acht concrete (ambtelijke) ambities vormen de ruggengraat van het gedetailleerde beleidsplan, dat enigszins los staat van bovengenoemde prioriteiten en vooral inzet op verdere uitbouw van culturele infrastructuur, structurele subsidies voor gevestigde spelers in het veld en bescheiden stappen (of voornemens) in het kader van diversiteit en versterking van culturele aanwezigheid buiten het centrum.

- In 2030 wordt Gent Europese Culturele Hoofdstad
- Gent filmstad krijgt een ‘Huis van de Cinema’
- De bibliotheek van de toekomst: verdergezette automatisering, nog betere dienstverlening
- State-of-the-art beleving van podiumkunsten in een uniek historisch kader
- De Bijlokesite, van masterplan tot cultural commons
- Gent zet in op het museum van de toekomst
- Een dynamische erfgoedcel
- Een masterplan culturele infrastructuur

Het valt op dat het gros van deze ambities gerelateerd zijn aan infrastructuren en dat de reeks ook eindigt met de nood aan een masterplan culturele infrastructuur. De plannen zijn elk afzonderlijk ambitieus en vormen in wezen maar het topje van de infrastructurele ijsberg in Gent, waar bijzondere uitdagingen qua exploitatie, onderhoud en financiering bij horen. Een masterplan culturele infrastructuur lijkt in dat verband een welkome en dringende noodzaak in functie van een duurzame aanpak van het ruimte-vraagstuk (zie verder).

Digitalisering duikt meermaals op als een deel-ambitie, maar vormt (weer) geen aparte en transversale doelstelling, hoewel op allerlei vlakken ook daar nood blijkt aan een masterplan digitalisering, databeheer en de concretisering van de ‘open data & smart city’ ambitie binnen het culturele ecosysteem.

Gent heeft [vier internationale prioriteiten](#) voor de komende jaren. In 2024 wil Gent Europese jongerenhoofdstad worden, in 2030 mikt Gent op de titel van Europese Culturele Hoofdstad, in 2050 wil Gent klimaatneutraal zijn én Gent wil de technologische hoofdstad van Europa worden. Dat is niet weinig, maar het geeft blijk van nood aan een lange termijn visie en inspanningen die verder reiken dan één legislatuur. Bovendien kan de kunst- en cultuursector naadloos als partner aanschuiven bij elk van deze transversale ambities.

1.2.3 De prioriteit van iedereen: COVID-19

En toen kwam COVID. De sector ging voor een eerste keer plat en toen bleek al meteen dat de cultuur- en evenementensector een van de zwaarst getroffen sectoren zou worden. De maatregelen die volgden zorgden voor enig soelaas, vooral bij organisaties en huizen die hun structuur (met subsidie) op orde hadden. Individuele kunstenaars, freelancers en minder solide gesubsidieerde organisaties kregen het zwaar te verduren en ondanks lippendienst van overheden en grotere spelers in het veld ging het grootste deel van de steun naar grotere spelers en organisaties met veel mensen in loondienst.

Veel organisaties deden wat ze konden om alsnog individuele artiesten en cultuurwerkers uit de brand te helpen, maar de stugge wetgeving en bewakers van die wetgeving, onzekerheid over duur en kost van de maatregelen en de aarzelende houding van de politiek stuurden de meest kwetsbare mensen uit de sector het bos in.

Bij de tweede lockdown in het najaar werd weer geen accuraat antwoord gevonden op de vraag: “wat kunnen we doen voor wie niet voldoende beschermd is?” al werden er door de sector zelf waardevolle en warme pogingen ondernomen om iedereen aan boord te houden. Het Gents Kunstenoverleg richtte een Gentse Taskforce Cultuur op, bracht de zaaleigenaars bij elkaar voor informatie en kennisdeling. En GKO ontpopte zich onverwachts ook tot artistieke initiatiefnemer en verbinder. Met Covitesse 6 werden in de wintermaanden wekenlang verschillende acties opgezet zoals de telefooncentrale Belburo, de marathonradio De (W)Armste week en Intergenties: artiesten die wijk per wijk, van deur tot deur trokken met artistieke interventies.

Begin april lanceert Gents Kunstenoverleg een [bevraging](#) om meer informatie te verzamelen over de steeds luider gesignaleerde problemen bij kunstenaars, artiesten en cultuurwerkers omwille van de crisis. Uit de antwoorden van 232 (!) respondenten blijkt dat de situatie (mentaal en financieel) steeds penibeler wordt voor wie niet goed genetwerkt, beschermd of georganiseerd is.

Nu kan men met enige zekerheid zeggen dat (behalve een peleton vooruitziende virologen wereldwijd) niemand voorbereid was op een pandemie van deze omvang (en al zeker niet voor de gevolgen ervan voor het dagelijks leven). Maar uit het salvo van maatregelen, remedies, vragen en kwesties die zich na anderhalf jaar COVID opstapelen, vallen er los van de universele lessen ook specifiek voor de kunstensector lessen te trekken. In de reeks bevragingen die we afgelopen half jaar hielden, peilden ook wij naar de impact en gevolgen van COVID voor de kunstensector en de mensen daarin. We leerden dat een deel van de sector zich recht hield met de genomen maatregelen van de federale en Vlaamse regering, dat lang niet alle cultuurwerkers en artiesten toegang vonden of kregen tot die maatregelen, dat het GKO goed gebruik kon maken van de steun van de stad en overheden om eens te meer te tonen dat er in Gent snel en effectief buiten de box gedacht kan worden, dat overheden traag reageerden op de vraag naar steun en dat het woord vertrouwen niet op alle echelons als standaardhouding gehanteerd werd.

Dat resulteerde op Vlaams niveau bijvoorbeeld in een bijzonder ingewikkelde compensatieregeling die gedeeltelijk zijn doel voorbij schoot, gevolgd door een activiteitenpremie waar werkelijk iedereen beroep op kon doen (dat was dan weer een voordeel voor de individuele artiesten en kleine organisaties). Ook in Gent duurde het even voor de snaren gestemd raakten en steun en overleg op kruissnelheid raakten. Tegenover die aanvankelijke aarzelings stonden een hele reeks maatregelen die direct en terecht voor verlichting zorgde en daadwerkelijk zoden aan de dijk zetten.

Het valt te verwachten dat de heropstart najaar 2021 nog met horten en stoten zal gaan. Niet alleen is er in alle sectoren een overvloed aan creatieve energie die meer dan een jaar geen weg naar een levend publiek heeft gevonden, de planningen van zalen, festivals en organisaties lopen vast in inhaalmanoeuvres en er is terughoudendheid, zowel bij sector als publiek, als het gaat om plannen

op lange termijn. Het laat zich raden dat heel wat creatieven en cultuurwerkers zijn gaan nadenken over een job dit minder pandemie-gevoelig is, waardoor een flinke braindrain verwacht wordt. Evengoed zullen kleine, kwetsbare organisaties en bedrijven er alsnog het bijltje moeten bij neergooien, zullen zoals in andere sectoren prijzen gaan stijgen en zullen overheden minder geneigd zijn alsnog extra steun te blijven voorzien. De kunstensector is een vat vol weerbaarheid, maar deze wereldwijde pandemie heeft de kwetsbaarheid ervan op veel verschillende manieren duidelijk gemaakt. Het is aan de sector en overheden om daar lange termijn conclusies aan te verbinden, zowel naar de waarde van een sector voor de samenleving als naar de manier om die sector op een schokbestendige manier in te richten (financiering, status van medewerkers, pandemie-proof werken, diversificatie van output etc...). Het is een uitdaging die ook voor Gent en zijn culturele spelers een belangrijk thema zal zijn de komende jaren.

1.3 Verdiepen in meer informatie?

Gent en cultuur

[Gemeente- en stadsmonitor Vlaanderen](#)

[Je Gemeente Telt](#)

[Stad Gent - tendensen](#)

[Culture and Creative Cities Monitor](#)

[Samen Stad Bouwen - Stadsbouwmeester Gent](#)

[Refill the City - over tijdelijke inname](#)

[Ruimte voor Gent - structuurvisie 2030](#)

Het Vlaamse Cultuurlandschap

[Beleidsnota Cultuur 2019-2024](#)

[Kunstenpunt - Landschapstekening](#)

[Kunstenpunt - Cijferboek kunsten](#)

[De Federatie - Cultuurbudget](#)

[Kunstendecreet toegekende subsidie 2017-2021](#)

COVID

[Stad Na Corona - Vlaanderen](#)

[Rebuilding Europe](#)

2030 EN LANG TERMIJN

[Kunsten 92 NL - Kunsten2030](#)

[Pulse Netwerk](#)

[De Zaak Cultuur](#)

1.4 Van cijfers naar dataplatform

1.4.1 Data als basis voor een duurzaam, meetbaar beleid

In de landschapsschets van 2015 werd al aangegeven dat er nood was aan een performant en fijnmazig data-beleid om beter te kunnen inspelen op noden van beleid en veld en de effectiviteit van het gevoerde beleid te kunnen aftoetsen. We kunnen in 2021 alleen vaststellen dat die nood niet minder groot geworden is. Er worden zowel op Vlaams niveau als bij de stad inspanningen geleverd, maar tot op heden is er geen betrouwbare en toegankelijke set van data over de brede culturele sector beschikbaar. Bij aanvang van de pandemie bleek dat de culturele sector op dat vlak nog lang niet zo ver staat als andere economische sectoren zoals horeca, zorg, industrie etc..., terwijl de culturele sector toch een belangrijke economische factor is in de samenleving.

De stad Gent zet al vele jaren in op digitalisering, open data sets en tools die beleid en samenleving betere handvaten aanleveren, maar bij aanvang van dit landschapstraject bleek dat de kunst- en cultuursector in Gent nood heeft aan een geïntegreerde en duurzame digitale aanpak zodat een eenvoudige mapping via een even eenvoudige druk op de knop kan gebeuren, maar vooral dat er een continue monitoring mogelijk is, zowel voor de actoren in het veld als voor de overheid.

De data zijn (versnipperd) beschikbaar, zowel op Vlaams als stedelijk niveau, maar het ontbreekt tot op heden aan structuur en coördinatie.

Op Vlaams niveau zijn er sinds 2018 inspanningen geleverd door Kunstenpunt, Cultuurconnect, Publiq en verwante steunpunten om de data die de Vlaamse overheid verzamelt op een leesbare manier toegankelijk te maken.

In Gent is in 2019 onder impuls van de dienst Economie en Ministry of Makers het Makersplatform opgestart, een online platform voor creatieve ondernemers, makers en ontwerpers. Het was de trigger voor eenzelfde démarche richting kunstensector.

1.4.2 Dataplatform Creatief Gent

Uit contacten met het nieuw opgestarte Gents Kunstenoverleg bleek al snel dat er gelijkaardige noden leven in de creatieve en culturele sector. Zo ontstond het project: "Creatieve én Culturele sector: connecteren en delen", een AI- aangedreven platform dat de mobiliteit en werking van kunstenaars en makers in de stad Gent wil stimuleren en versterken.

Voorjaar 2022 lanceert het Gents Kunstenoverleg samen met Ministry of Makers, Datascouts en de diensten cultuur en economie van de stad Gent de digitale meeting place, match maker en bron van informatie voor cultureel en creatief Gent.

Het digitaal platform ondersteunt de ecosystemen, brengt stakeholders samen, stimuleert informatie- en kennisdeling en kruisbestuiving, capteert vraag en stimuleert aanbod. De bestaande database en user interface worden verder geoptimaliseerd in functie van de noden van de actoren, vanuit een stakeholder benadering. Het maakt de brede sector zichtbaar, de data zijn actueel en accuraat én wordt de duurzame monitor van het reilen en zeilen van de sector in Gent.

Het doel is een open ecosysteem wat toelaat dat ook andere initiatieven – op basis van de geproduceerde data – waarde toevoegen aan de gebruikerservaring. Open data zijn dus van groot belang. De toepassingen kunnen gaan van een projectpartner die de data vrij kan gebruiken (bijv. om deze te verwerken in de eigen beleidsrapportage) tot een wakkere burger die hiermee aan de slag gaat (bijv. door een app te maken die de data op een vernieuwende manier ontsluit) en alles ertussen. Deze aanpak garandeert dat de data beschikbaar zijn voor een eventuele toekomstige andere leverancier en niet opnieuw moeten worden bevroegd bij de burger.

2. Verbinding en samenwerking Gentse Kunstensector op volle kracht

2.1 2015-2021

In 2015, bij de vorige editie van de Gentse landschapstekening, werden de betrokken kunstorganisaties in de conclusies aangemoedigd om zich “te verbinden, nog meer dan ze tot nu toe doen”. Dat er in Gent coöperatieve energie in de grond verborgen zit, bleek al uit de geschiedenis. En ook vandaag in 2021, gedurende het hele participatieve traject van de landschapstekening, bleek meermaals dat de sector grote stappen gezet heeft in die zoektocht naar meer verbinding. Meer nog: de coöperatieve drive wordt als grote kracht genoemd en typeert meer dan ooit de actuele dynamiek van het Gentse cultuurlandschap.

Deelnemers aan de enquêtes en focus-sessies spreken over een “soort aaneengeschakelde kunstensector” - waar iedereen belangrijk is en er een bijzondere wil tot samenwerking bestaat. Waar bruggen gebouwd worden en de kunstensector meer is dan de optelsom van een handvol huizen en artistieke organisaties. Er is ook de nodige aandacht voor bovenlokale samenwerkingen (binnen en tussen regio's). Er zijn vanzelfsprekend gelijkenissen met andere steden te trekken, maar de wijze waarop er in Gent samengewerkt wordt verdient vandaag alle lof (en jaloerse blikken).

2.2 Gents Kunstenoverleg

De oprichting van het Gents Kunstenoverleg in 2019 is daar een bewijs van en geeft “verbinding” meteen ook een nieuw elan als motor van open en energieke samenwerkingen, transparante uitwisselingen en grote deel- en leerbereidheid. Deze dynamiek is volop aan de gang binnen de kunstensector maar gebeurt ook meer dan ooit over sectorgrenzen heen. “De sector” wordt door het kunstenoverleg in Gent niet meer beperkt tot de kring van structureel (en als het even kon ook project)gesubsidieerde kunstorganisaties. GKO gooit haar grenzen volop open en beschouwt elke kunstenaar of cultuurwerker die zichzelf ziet bijdragen “aan de artistieke verbeelding van onze stad” als een mogelijke deelnemer van het Gents Kunstenoverleg.

In 2015 bleek het initiatief van de vorige landschapstekening, samen met de ontwikkelingen in specifieke lerende netwerken zoals bv. het Zalenoverleg Podium, een belangrijke opwarmer om als Gentse kunstensector over gezamenlijke noden te blijven reflecteren. In 2019 schakelde de sector een versnelling hoger in de richting van een kunstenoverleg: een Petit Comité (stuurgroep) werd samengesteld en op de eerste “Grote Vergadering” werden actiegroepen gevormd binnen concrete thema's als ruimte/infrastructuur, communicatie, de formele/informele stad. Ook de samenwerking met de Gentse diversiteitswerf en Greentrack werd verankerd. In het voorjaar van 2020 wordt een coördinator aangetrokken (Sioen) wat de werking nog extra tractie, impact en zichtbaarheid verleende. Later volgt ook een medewerker om specifiek de werking rond diversiteit en inclusie te coördineren. Het leidt instant tot grotere uitwisseling en meer connectie tussen disciplines, meer toenadering tussen spelers. Het is een interessante evolutie dat er gedacht en gedroomd wordt in functie van een sector in het algemeen - waarbij het noodzakelijk is om eilanden te verlaten en zich in alle richtingen te verbinden met elkaar.

In al deze processen lagen de voorbije twee jaar een pak essentiële aanknopingspunten voor een actuele en gedragen Gentse Landschapstekening waarin we deze nieuwe dynamieken ook hebben trachten te vatten. In die zin functioneert de voorliggende tekst ook o.a. als een documentatie en round-up van het denk- (en doe)werk van het Gents Kunstenoverleg op vandaag.

BIJLAGE:

[ORGANISATIETEKENING GENTS KUNSTENOVERLEG](#) (GKO - juni 2021)

2.3 Verder uit te bouwen toekomstige samenwerkingen

Het open karakter van het Gents Kunstenoverleg, met veel goesting in sectoroverschrijdende contacten en een allergie voor hokjesdenken, bracht de voorbije maanden ook meteen enkele nieuwe uitdagingen voor de komende jaren aan het licht - op vlak van verbinding en samenwerking vanuit de kunsten. Dit signaleren ook de deelnemers aan het traject landschapstekening:

1. Het lijkt erop dat we te ver doorgeslagen zijn in het afsplitsen van een **'professionele' kunstensector en die van 'amateurkunsten'**. Voor een stad als Gent is het toch opvallend hoe ver die werelden uit elkaar staan. Hoe brengen we deze, vanuit de drive van het GKO maar ook daarbuiten, weer meer bij elkaar de komende jaren?
2. Er wordt gesignaleerd dat de kunstensector in Gent opvallend weinig voeling heeft met de **nightlife sector** - en deze ook te weinig erkent als culturele partner. Wat houdt ons tegen om het Gentse nightlife te omarmen? De recente oprichting van een [Nightlife Council](#) creëert alleszins een opening om het gesprek hierover op te starten.
3. Het valt op dat de cruciale verbinding tussen **cultuur en onderwijs** geen indrukwekkende evolutie heeft doorgemaakt de afgelopen jaren. Al in de landschapstekening van 2015 wordt opgeroepen "om het onderwijs meer aanwezig te stellen in het kunstendenken en handelen". Maar, zo wordt vandaag bevestigd: er blijven te veel muurtjes bestaan tussen de kunsten en scholen, educatie, instituten, wetenschappelijk onderzoek, vormingswerk,... Dat een doorbraak hierin cruciaal wordt, blijkt ook uit de focus op kinderen en jongeren die verder in deze landschapstekening aan bod komt. Ook voor het Deeltijds Kunstonderwijs (DKO) en Kunstsecundair onderwijs in onze stad blijkt maar weinig interactie met de kunstensector.
4. Vanuit het Gents Kunstenoverleg werden op twee jaar tijd op een actiegerichte manier banden aangehaald tussen de cultuursector en samenleven (Covitesse), economie (datatool voor creatieven i.s.m. Ministry of Makers), stadsontwikkeling (team stadsbouwmeester voor de werkgroep Ruimte),... Hoe kunnen we op dat elan de komende jaren verkokering en eilanden tussen cultuur en andere stadsdiensten verder van ons afschudden?

TOOLS:

- [BOUW JE NETWERK UIT \(over grenzen van discipline, domein of gemeente heen\)](#) (OP/TIL & Oetang Learning Designers)

2.4 Een verenigde cultuursector drijft op de kracht van haar subsectoren

Naast de thema's en trajecten die voor de brede sector van kunsten en daarbuiten van belang zijn, richten we in afzonderlijke sector snapshots de blik op items die specifiek in die Gentse (sub)sector spelen, welke dynamieken, hinderpalen of merkwaardigheden zich aandienen en waar kansen liggen voor het beleid of de sector.

U krijgt een snapshot van:

- sectoren die klassiek binnen de sector 'kunsten' passen (podiumkunsten, muziek, beeldende kunst, audiovisuele kunst, boeken en literatuur),
- sectoren die grensoverschrijdend werken vanuit hun aard (erfgoed en musea, participatieve kunstpraktijken, architectuur en vormgeving, amateurkunsten en sociaal-cultureel)
- sectoren waarmee de kunsten al dan niet succesvol mee in gesprek gaan (nightlife en events, stadsmarketing en toerisme...).

Het is niet de bedoeling om hiermee objectieve, afgeronde en cijferzwangere landschapstekeningen per sector te maken, daar zijn andere middelen en instanties voor nodig. Zie daarvoor o.a. de landschapstekening en cijferboek van Kunstenpunt.

Wat u er wel zult vinden zijn korte, specifieke en sectorgebonden observaties die relevant kunnen zijn voor de komende jaren. Deze snapshots zijn een work-in-progress, een aanzet tot een permanente monitoring per sector, waarbij jaarlijks een gezamenlijke update gemaakt wordt door het Gents Kunstenoverleg.

We doorliepen hiervoor een digitaal cocreatief traject: na in mei-juni 2021 eerste ruwe schetsen de wereld in te sturen, verzamelden we feedback en input van betrokkenen uit de verschillende sectoren en bij medewerkers van Cultuur Gent. Mee op basis van al deze input kwamen we tot een nieuwe versie.

Wie verdere aanvullingen, wijzigingen of andere opmerkingen heeft rond onderstaande teksten: mail naar landschapstekening@gentskunstenoverleg.be

KLIK DOOR NAAR DE ONLINE SECTOR SNAPSHOTS KUNSTEN GENT 2021

<https://sectorsnapshots.lerendnetwerk.be>

3. Kritieke basisvoorwaarden voor toekomstige kwaliteitsvolle artistieke (samen)werkingen

De focus verschuift in deze sectorbrede landschapstekening van de eerdere vraag van enkele jaren geleden “of we bereid zijn” in Gent om vanuit onze artistieke praktijken samen te werken, te verbinden, uit te wisselen en te delen met elkaar (dat blijkt meer dan ooit het geval). Naar: *de kritieke basisvoorwaarden die we collectief moeten erkennen om onze (samen)werkingen steeds kwaliteitsvoller - en vooral futureproof te maken.*

Dan komen we vanzelfsprekend de grote en bekende thema's tegen, die al langer op de agenda staan, waar we al stappen in gezet hebben - maar waarbij we de volgende jaren, collectief, ambitieuze doorbraken willen en moeten realiseren:

Een toekomstbestendige Gentse cultuursector is noodzakelijkerwijs:

(1) divers en inclusief, (2) ecologisch duurzaam en (3) zorgzaam en weerbaar.

3.1 Divers en inclusief

3.1.1 Focus Culturele diversiteit en inclusie

In onze superdiverse samenleving betekent *diversiteit*: verschillen op vlak van herkomst, nationaliteit, taal, socio-economische achtergrond, gender, seksuele oriëntatie, verblijfsstatuut, beperking, scholingsgraad, en zo meer. In de enquête en werksessie rond dit thema focusten we op 'herkomst', of de zogenaamde '**culturele' diversiteit**.

We kozen in de bevraging van de landschapstekening voor deze (artificiële) focus omdat ook al uit de vorige editie in 2015 overduidelijk naar boven kwam dat er een grote inhaalbeweging nodig was op vlak van participatie en representatie van mensen met migratieroots in de cultuursector. Medewerkers, makers, artiesten, bezoekers of toeschouwers... die zichzelf dus omschrijven als bicultureel, een migratieachtergrond hebben en meestal meertalig zijn.

Officiële cijfers over mensen met een migratieachtergrond gaan over personen met een andere geboortenationaliteit dan de Belgische, of met een vader en/of moeder met niet-Belgische geboortenationaliteit. In Gent heeft momenteel ongeveer 34% van de bewoners een migratieachtergrond. Dit is echter een gemiddelde: van de Gentse kinderen en jongeren jonger dan 20 heeft ongeveer 1 op 2 een andere herkomst; in de Rabotwijk/Blaisantvest heeft 70% van de bewoners een migratieachtergrond, in Gentbrugge 22%.

2015 - 2020: DE INSPANNINGEN VAN DE DIVERSITEITSWERF

Een tiental (voornamelijk podium)organisaties die bij de vorige Gentse landschapstekening in 2015 betrokken waren, nemen bij het begin van de nieuwe kunstendecreetperiode het initiatief om een diversiteitswerf op te richten. Via deelwerven met verschillende medewerkers van de organisaties willen ze zo kennisdeling, inspiratie en acties stimuleren in de richting van meer culturele diversiteit op vlak van instroom- en doorstroomateliers, programmatie, publiekswerking, personeel en partners. Een stuurgroep overziet het geheel.

De dynamiek in de verschillende deelwerven verschilt, de nadruk ligt op de overlegmomenten en de (vergader)druk weegt op de agenda's. In 2016-2017 wordt een gedeelde visie afgerond en deze wordt daarna met de stuurgroep vertaald in 12 acties, met duidelijke doelstellingen en criteria gefaseerd over de volgende seizoenen. Alle organisaties engageren zich voor de acties en om het trekkerschap onder elkaar te verdelen. Zij evalueren zelf op dat moment dat er doorheen het proces bewustwording ontstaan is, dat de thematiek meer leeft binnen de werkingen, dat bestaande acties nog meer versterkt werden. Maar ook dat de "traagheid om tot nieuwe actie te komen" zoals ze zelf besluiten, demotiverend werkt.

De tijd ontbreekt voor veel medewerkers, mensen geraken ondergesneeuwd. En dat doet de vraag stellen hoeveel prioriteit de diversiteitswerf in de praktijk van elke deelnemende organisatie op dat moment effectief krijgt. De werf lijkt bovenop al het andere werk te komen - en dat wordt er in de jaren die volgen op 2017 niet beter op: de werkzaamheden van de collectieve diversiteitswerf vallen stil. Het is wachten op het aantreden van een diversiteitscoördinator in de schoot van het Gents Kunstenoverleg in 2020 om terug aan te knopen bij de toen collectief opgemaakte plannen.

Daaruit concluderen dat er geen verdere inspanningen gebeurd zijn op vlak van culturele diversiteit de voorbije jaren, zou de intenties en acties van veel individuele Gentse culturele organisaties en werkingen onrecht aandoen. De eerste participatieve ronde binnen het traject van de landschapstekening 2021 focuste dan ook op dit thema - om 6 jaar na 2015 een evaluatie te kunnen opmaken. Aan de enquête en werksessie namen een 50-tal culturele organisaties / individuen deel.

1. CREATIE

Er lijkt alvast iets te bewegen op vlak van ontwikkel- en creatiekansen voor kunstenaars met diverse roots. De helft van de deelnemers geeft aan dat ze al een aantal initiatieven/acties/experimenten hiervoor opzet. Daarnaast zien we uitersten: 1/4 zoekt nog naar input om tot een eerste actie te komen hiervoor. En 1/4 doet dit al structureel binnen de werking. Positief geformuleerd: **3/4 is hier mee bezig!**

Acties die organisaties de vorige jaren opgezet hebben:

Samenwerken met partners met expertise, met sociale wijkregisseurs en lokale partners. Voldoende vanuit maatwerk werken. Stem geven aan burgers. Representatie doortrekken in de hele werking. Artistiek buddy-systeem / peter-meterschap installeren. Creëren vanuit en met een diverse groep en in de taal van het maken gemeenschappelijkheid vinden. Residenties divers invullen. Participeren aan WIPcoop. Jongeren met diverse roots actief laten participeren. Aanbod muzikeducatie. Repetitieruimtes aanbieden en prille producties ondersteunen. Investeren in trajectontwikkeling van jongeren. Sociaal-artistieke projecten laten regisseren door diverse kunstenaars. Open repetities houden. Inzetten op co-curatorschap om diversiteit te bevorderen,...

2. PROGRAMMA/PRESENTATIE

Als we polsen naar de resultaten m.b.t. diversiteit in de programmatie - dan merken we een veel minder positief verhaal. We slagen er dus nog niet in om de inspanningen op vlak van creatiekansen te verzilveren op vlak van doorstroming richting programma/presentatie.

Ondanks het creëren van meer diverse ontwikkelkansen, ziet **2/3 van de deelnemers de doorstroming naar het eigen programma nog steeds niet als een weerspiegeling van de Gentse cultuurdiverse samenleving**. Het verschuift een klein beetje en er worden best veel initiatieven genomen (zie onder), maar meer dan 1/3 zegt nog steeds: slechts 0-20%. De acties die ondernomen worden hebben voorlopig dus te weinig effect.

Opvallend veel deelnemers (1/3) geven ook aan dat ze nog niet tot acties komen om tot een diverser programma te komen en dat ze hier **input/ondersteuning** voor nodig hebben.

Acties die organisaties de vorige jaren opgezet hebben:

Ervaringsdeskundigen betrekken bij samenstellen van programma. Aanbod tot stand laten komen in samenspraak. Open programmeren. Programmatie en kalender delen, uit handen geven, decentraliseren. Samenwerken op vlak van bv festivalprogrammering door bestaande diverse projecten te integreren. De idee van top-down programmatie uit het systeem halen. Losse acties en projectjes vermijden, duurzame trajecten en initiatieven opzetten. Er niet van uitgaan dat je "voor dit soort evenement geen publiek zult vinden". Projectsubsidies voldoende mogelijk maken voor experimenten en gedurfde initiatieven. Diversiteit niet herleiden tot participatieprojecten - die zijn waardevol maar diversiteit moet doorleefd onderdeel worden van de hele werking. Kwaliteitsvolle partnerships aangaan vanuit gemeenschappelijk belang en gedeelde macht, zodat kleinere spelers niet uit de boot vallen.

3. PUBLIEKSWERKING

De helft van de respondenten ziet **GEEN verschil met 5 jaar geleden** wat betreft representatie van onze cultureel-diverse stad bij het publiek. De andere helft ziet wel een verschil in de positieve zin.

Maar die evolutie blijkt uit de andere antwoorden relatief: **slechts bij 5 van 35 werkingen evolueert het publiek**, van 0-20% representatie naar 20-40%.

De helft van de organisaties doet **regelmatig of bijna altijd inspanningen** om het programma specifiek te communiceren naar een diverser publiek - de andere helft (bijna) nooit. 3/4 zet concrete instrumenten in en zet acties op. Maar het **effect** van deze inspanningen zien we niet evenredig terug in de publiekscijfers.

Bovendien zegt 10% dat ze **geen idee** hebben over de evolutie van deze publiekscijfers.

1/3 doet geen publieksonderzoek naar diversiteit, 1/3 heeft plannen in die richting. 1/3 is hier actief mee bezig. De antwoorden op deze vragen rond diversiteit in de publiekscijfers worden dus veelal vanuit een buikgevoel beantwoord.

Acties die organisaties de vorige jaren opgezet hebben:

Persoonlijke aangepaste teksten en communicatie voorzien. Meertaligheid hanteren. Sleutelfiguren, mediators, brugfiguren, buddy's bevragen en met hen samenwerken. Samenwerken met ervaren organisaties zoals InGent, Manoeuvre, Basiseducatie, Habbekrats, VZW Jong, Brede School, Groep Intro, OKAN, Stedelijk Opvanginitiatief voor Asielzoekers, De Zuidpoort, De Lieving, Konekt vzw, Refu interim, de Wijkgezondheidscentra,... Deze organisaties ook inhoudelijk betrekken. Inhoudelijke en financiële drempels wegwerken voor het publiek. Publiek mobiliseren via crowdfunding. Een alternatieve seizoenspresentatie organiseren, inclusieve infobrochures opstellen, laagdrempelige cultuur-ervaringen voorzien. Rondleidingen organiseren - maar ook doelgroepen ter plaatse leren kennen, outreachend werken. Buurtprojecten opzetten, uitreiken naar wijken zelf en daar actief zijn. Uit uw bastion gaan, in dialoog met het publiek treden - onderzoeken waar de interesses en raakvlakken zitten. Buurtkeuken organiseren. Samenwerken met scholen en hen actief sensibiliseren. Plaatsen/contingent reserveren voor organisaties die met doelgroepen werken. Bewust inzetten van ander beeldmateriaal.

4. PERSONEEL

De helft van de respondenten geeft aan dat er op vlak van diversiteit van het personeel op **5 jaar tijd duidelijk iets geëvolueerd** is. Iets meer ingezoomd blijft **4/5** van de organisaties echter zeggen dat ze de representatie van onze cultureel-diverse stad slechts blijven inschatten tussen **0-20%**. De opgemerkte evolutie lijkt dus beperkt en nog niet fundamenteel.

De antwoorden lijken dus een eerder **somber beeld** te bevestigen op vlak van culturele diversiteit binnen het personeelsbestand. En de antwoorden zijn nog negatiever als wordt gekeken op **directieniveau**.

Mogelijk **lichtpuntje** is te vinden bij de diversiteit in de **besturen**: net niet de helft van de organisaties zag hier de voorbije vijf jaar een evolutie gebeuren en vindt vandaag dat de samenstelling van het eigen bestuursorgaan de culturele diversiteit van onze stad wel representeert.

Acties die organisaties de vorige jaren opgezet hebben:

Allereerst als organisatie open en flexibel willen zijn. BIS-stages opzetten. Samenwerken met Refu Interim. Een nieuw diversiteitsbeleid doorvoeren, beleidskeuzes maken als hefboom. Quota hanteren. Duurzame trajecten aangaan op vlak van coaching en opleiding. Divers talent gericht opsporen en kansen geven. Aangepaste aanwervingsprocedures en alternatieve manier van recrutereren hanteren. Een geleidelijke aanwervingsstrategie hiervoor uitzetten. Vacatures opstellen vanuit inclusieve en heldere communicatie. Competentie rond omgaan met culturele diversiteit opnemen in vacatures. Vacatures breder verspreiden. Volledig andere campagnes rond vacatures opzetten. Lokale netwerken aanspreken. Meertaligheid op vergaderingen mogelijk maken. Halal/veggie koken.

5. PARTNERS

Een positief verrassend resultaat voor de antwoorden op vlak van partnerships: **4/5 van de organisaties geeft aan bewust te kiezen voor partners** die diversiteit en inclusiviteit belangrijk

vinden met daaraan gekoppelde doelen en acties. 1/5 geeft aan dit belangrijk te vinden, maar zonder nog concrete doelen of acties vastgelegd te hebben.

Acties die organisaties de vorige jaren opgezet hebben:

Inzetten op duurzame partnerships en dit ook expliciteren. Solide afspraken maken met partners en regelmatig contact houden. Aan vertrouwensband werken. Samenwerken met partners en hen inhoudelijk, naar kwaliteit waarderen - niet louter omwille van divers, inclusief profiel. Bruggen slaan naar middenveldorganisaties, verenigingen en buurtbewoners. In dialoog gaan met sociale partners om diversiteit en inclusie te bevorderen. Samenwerken met ervaringsdeskundigen en focusgroepen.

DIG: DIVERSITEIT EN INCLUSIE GENT VANAF 2020 - ...

Het valt op dat er een best indrukwekkende reeks acties en initiatieven werd opgezet de voorbije jaren - en dat er ook wel dingen in beweging zijn. Er worden dus veel inspanningen gedaan. Maar van de effecten van al deze acties zijn we niet zeker, we meten het te weinig of zelfs niet.

De urgentie blijft dus hoog: we zijn als Gentse kunstensector nog steeds niet gekanteld richting een overtuigende representatieve culturele diversiteit.

De ambitie om hierin verandering te brengen vertaalde zich in 2020 zowel in de Gentse beleidsnota Cultuur als in de structuur van het Gents Kunstenoverleg. Dat leidt tot een vaste deelwerking rond diversiteit, gecoördineerd door een deeltijds medewerker binnen het GKO.

De nieuwe coördinator Nathalie Van Laere blaast de eerdere collectieve inspanningen van de diversiteitswerf nieuw leven in door lerende netwerken op te richten rond de eerdere pijlers: creatie, programma/presentatie, publiekswerking en personeel. De insteek rond partners wordt mee opgenomen binnen de andere netwerken. De werking wordt DIG gedoopt - Diversiteit en Inclusie Gent.

We vroegen Nathalie Van Laere hieronder de missie en aanpak van DIG toe te lichten. We publiceren in deze landschapstekening ook het door de Vuurgroep opgestelde "collectief engagement" (juni 2021). Het is de vurige wens van de Vuurgroep dat elke Gentse kunst- en cultuurorganisatie dit mee zal ondertekenen en opnemen in de eigen beleidsdossiers.

MISSIE VAN DIG

De missie van DIG is *elke structurele vorm van uitsluiting achterhalen en wegwerken, zodat elke kunstenaar, bezoeker, medewerker, partner en bestuurslid zich veilig, gewaardeerd en gerespecteerd voelt*. Elke organisatie is hiervoor zelf verantwoordelijk maar wordt ondersteund en begeleid.

Voor de periode 2021-2027 blijft de focus van DIG op representatie en participatie van mensen met een migratieachtergrond liggen. Daarmee bedoelen we personen en organisaties die zichzelf omschrijven als bicultureel, vaak meertalig, van kleur, met migratieachtergronden. Net zoals na de landschapstekening in 2015 komen we nu namelijk tot dezelfde conclusie: het superdiverse Gent weerspiegelt zich nog niet in de Gentse kunst- en cultuursector. DIG zet daarom in op een stevige inhaalbeweging en die moet zichtbaar en, vooral, duurzaam zijn.

Bij het inzetten op het verhogen van participatie en representatie van mensen met migratieachtergronden zijn er drie belangrijke aandachtspunten: 1. meer representatie in *alle* lagen van de werking van een organisatie, en 2. ruimte maken voor '*lokale*' (niet enkel '*internationale*') culturele diversiteit. 3. Duurzaam representatiever worden is altijd ingebed in een structureel inclusief beleid (bijvoorbeeld om het zogenaamde 'draaideureffect' te vermijden).

VUURGROEP EN LERENDE NETWERKEN

Voor de Lerende Netwerken meldden zich honderd deelnemers uit een vijftigtal organisaties aan. De stuurgroep vervelde intussen tot [Vuurgroep](#) – de samenstelling is een weerspiegeling van onze superdiverse samenleving, verschillende sectoren en kunstvormen zijn gerepresenteerd en de groep bundelt veel expertise inzake diversiteit en inclusie.

Via de Vuurgroep en de Lerende Netwerken worden gezamenlijke acties opgezet om de participatie en representatie in Gent zienderogen te verhogen, zowel wat creaties, programma's, publiekswerking, personeel, besturen als partnerships betreft.

Terugblikkend op het voorbije jaar – de individuele gesprekken met organisaties, de conclusies uit de bevraging ikv de landschapstekening, en de eerste bijeenkomsten van de lerende netwerken – kunnen we concluderen dat het in de Gentse kunst- en cultuursector niet ontbreekt aan goesting, motivatie en urgentiebesef, als het gaat over een meer representatieve afspiegeling van onze superdiverse samenleving. Er werden, en worden, een heleboel acties opgezet om dit doel na te streven. Hoe komt het dan dat deze acties zich niet vertalen in een structurele verandering?

FOCUS op 'zichzelf' ipv op de 'ander

Het is duidelijk dat acties, ontwikkeld en geïmplementeerd door een overwegend witte sector onvoldoende fundamentele impact hebben. Met '*wit*' bedoelen we veel meer dan louter huidskleur. Het gaat over onbewuste normen van waaruit bepaald wordt hoe en met wie gewerkt wordt. Deze normen worden gedefinieerd door een overwegend middenklasse, hoogopgeleid, hetero, cisgender, wit (hier wel als huidskleur) gezond (zonder beperkingen) en mannelijk perspectief.

Er is nood aan een andere kijk en een andere aanpak, onder het motto: "*Diversity is being invited to the party. Inclusion is organizing the party together.*" De verbreding naar integraal inclusief denken en handelen is cruciaal. Dit betekent dat de doelstellingen en acties in eerste instantie gericht moeten zijn op de *eigen* werking, op de eigen organisatiecultuur, de machtsverhoudingen en de blinde vlekken. Er is ook een bewustwording nodig over ingebouwde (onzichtbare) drempels. Het zijn deze drempels die moeten aangepakt en weggewerkt worden. Kortom, het gaat over acties gericht op '*zichzelf*' in plaats van op '*de ander*'.

Het is die verantwoordelijkheid die we als overwegend witte cultuursector moeten opnemen. Dat inclusief denken moet leiden tot inclusief handelen, waarbij we posities vrijmaken, sleutels doorgeven en de macht herverdelen. En waarbij we tot evenwaardige vormen van samenwerking komen die voor alle partners, maar ook voor alle Gentenaars, een duidelijke meerwaarde oplevert.

TOOLKIT: collectief engagement, reflectietool, checklist en DIGGERS-traject

Het goede nieuws is dat we dit niet alleen moeten doen, iedere organisatie voor zich: we kunnen hierin een collectief verhaal schrijven. Daarom ontwikkelde de Vuurgroep een basistekst, een **collectief engagement** dat elke Gentse organisatie kan onderschrijven. Dit engagement maakt duidelijk welke onze gezamenlijke uitgangspunten en prioriteiten zijn.

Daarnaast ontwikkelden we een **reflectietool** waarmee elke organisatie aan de slag kan. Deze tool helpt om, op maat van de organisatie, een actieplan te ontwikkelen, bestaande uit heldere strategische en operationele doelstellingen, meetbaar adhv concrete indicatoren. De operationele doelstellingen en acties worden onderworpen aan een **checklist**. De checklist vertaalt de principes uit het collectief engagement en vergroot de kans op slagen van de acties. Organisaties kunnen zowel individueel met deze toolkit aan de slag, als via de Lerende Netwerken. Deze netwerken blijven hét platform bij uitstek waarop kennis en goede praktijken gedeeld worden, waar structurele samenwerkingen worden aangegaan en waar, in een *safe space*, geleerd en gereflecteerd wordt.

Parallel met de Lerende Netwerken gaan we ook samen aan de slag via een *DIGGERS-traject* dat van september 2021 tot juni 2022 wordt georganiseerd. Dat er in een overwegend witte sector vanuit een bepaalde norm wordt gedacht en gewerkt, dat er blinde vlekken over ingebouwde drempels zijn, is, door het gebrek aan perspectieven, niet onlogisch. Een vis zal ook pas beseffen dat hij al heel zijn leven in water leeft op het moment dat hij eruit wordt gehaald. Zo heeft onze sector spiegels nodig om zich bewust te worden van de eigen normen en drempels. We willen daarbij niet oordelen of schuldgevoelens kweken. Wat we vooral nastreven is een collectieve bewustwording en zelfreflectie, een collectief engagement om deze drempels te ontdekken en weg te werken.

Deze sessies hebben dan ook volgende cruciale doelstellingen:

- ontdekken van witte privileges, onbewuste vooroordelen, blinde vlekken, antiracisme, dekolonisering;
- een cultuur van zelfreflectie installeren, zodat men het gewoon wordt om over eigen blinde vlekken en vooroordelen te spreken, deze te delen, en hiermee om te gaan;
- acties ondernemen om intern draagvlak en urgentiebesef te creëren (een DIG-actiegroep in elke organisatie)

COLLECTIEF ENGAGEMENT

Het collectief engagement vormt de basis van een gemeenschappelijk Gents verhaal: als Gentse kunst- en cultuursector zetten we actief en gezamenlijk stappen om inclusiever te worden. Het is zeker en vast de vurige wens van de Vuurgroep dat elke Gentse kunst- en cultuurorganisatie dit mee ondertekent. Tegelijk weten we dat inzichten rond inclusie, privileges, antiracisme, dekolonisering,.. in deze tijdsgeest razendsnel veranderen. Het is dan ook een levendig, dynamisch document, dat onderworpen zal worden aan voortschrijdend inzicht.

Ons collectief engagement voor Diversiteit en Inclusie als Gentse cultuursector (DIG)

2021

Diversity is being invited to the party. Inclusion is organizing the party together.

Wij kiezen voor **gelijkwaardige inclusie**.

We zijn bereid om sleutels echt af te geven en onze macht te herverdelen.

Onbereikbare doelgroepen bestaan niet, onbereikbare organisaties wel:
we focussen op het ontdekken en wegwerken van interne drempels en blinde vlekken.

Wij installeren een **DIG-team** binnen onze werking.

Minstens één **DIGGER** van onze organisatie neemt deel
aan de **Lerende Netwerken** Diversiteit en Inclusie Gent.

Wij engageren ons om onze ervaring en kennis open en kwetsbaar
met andere organisaties te delen.

We werken met elkaar vanuit een **code of conduct rond safe space**.

We vertalen deze collectieve intenties de komende jaren

in **concrete en ambitieuze acties** op maat van onze werking.

We zetten in op het verhogen van participatie en representatie
van mensen met migratieachtergronden in *alle* lagen van onze werking.

Geen diversiteit zonder inclusie: duurzaam representatiever worden
is altijd ingebed in structureel inclusief beleid.

We vertalen ons engagement naar een **budgettair** kader.

We implementeren de DIG zelfreflectietools in onze werking.

We **evalueren** onze acties zelfkritisch
en volgen de kwaliteit en de **impact** ervan op.

*Zie ook: DIG Checklist
Zie ook: DIG reflectietool*

TOOLS:

- [ENGAGEMENT EN CHECKLIST VOOR INCLUSIEVE ACTIES](#) (Vuurgroep)
- [REFLECTIE- EN ACTIETOOL DIG](#) (Vuurgroep)

3.1.2 Focus Kinderen en Jongeren

Sinds enkele maanden wordt inclusief denken en handelen door het Gents Kunstenoverleg ook toekomstgericht onderzocht vanuit een werkgroep “Jongeren en kinderen in cultuur”.

Gent kent, net zoals andere grootsteden, een jonge bevolking in vergelijking met Vlaanderen. Gent heeft verhoudingsgewijs meer 25- tot 39 jarigen en ook meer jonge kinderen (0 tot 4 jaar). Het aandeel 65- tot 79 jarigen in Gent is kleiner in vergelijking met Vlaanderen. De huidige tendens van verjonging wordt door de Stad [toegeschreven](#) aan “een geboortepiek tussen 2004 en 2011 en aan een instroom van nieuwe jonge Gentenaars - met studenten en internationale migratie als verklaring. 53% van de kinderen tot 9 jaar heeft een [migratie-achtergrond](#). 34% van de schoolgaande jeugd heeft Nederlands niet als moedertaal.

Gent draagt sinds 2014 het label “kindvriendelijke stad” en realiseerde onder andere groene, avontuurlijke speelplaatsen, kindvriendelijke horeca, omvormingen van parking naar park, speelhoeken in dienstencentra. In 2024 organiseert Gent het 'Jaar van de jongeren' en de Stad stelt zich voor dat jaar ook kandidaat als [Europese Jongerenhoofdstad](#). De conceptnota werd recent door de Stad ingediend en na feedback en bijsturing zal de beslissing hierover vallen in november 2021.

De kunsten in Gent hebben een lange relatie opgebouwd met kinderen en jongeren: denk aan gezelschappen en huizen als Kopergieterij, Ultima Thule, 4Hoog, Kabinet K, Kazematten / Larf, Jong Gewei (vandaag Kloppend Hert), Studio Orka (recent beëindigd), das Kunst, Nerdlab,... De educatieve werkingen van onze musea bouwden jaren ervaring op, onze stad telt tientallen jeugdorganisaties en jeugdverenigingen. En er vindt al jarenlang een indrukwekkende reeks festivals voor kinderen & jongeren plaats: Wildemannen & Woeste Wijven, BIG BANG, Zomer&Zonen, Spekkenfestival, Klein Festijn, JEF-filmfestival,...

Dit netwerk verenigt zich sinds kort binnen het GKO in een werkgroep - om expertise te delen, elkaar te versterken en af te stemmen rond de kinderkunstenagenda van de komende jaren en de plannen voor Europese Jongerenhoofdstad.

Maar deze groep reikt ook de hand aan de hele kunstensector. Het uitgangspunt? Dat de beloftevolle en jonge 23-jarige afgestudeerde architect, theatermaker, muzikant, filmmaker in het Gent van 2030, vandaag 13 jaar oud is. En de 18-jarige jongvolwassenen van 2030, vandaag 8 jaar. Als we ons een toekomst voor de cultuursector en de stad verbeelden, zijn we moreel verplicht dit ook inclusief met kinderen en jongeren te doen.

Hoe betrekken we hen vandaag al als sleutelfiguren in de kunstensector om hen straks alle kansen te kunnen bieden? Om hen zo mee de hartslag van een Gentse toekomst te laten zijn? Wat moeten we nu beginnen doen om in 2030 ruimte voor hen over en open te houden?

We vroegen ernaar in één van de enquêtes en werksessies over deze landschapstekening. We destilleerden 7 adviezen uit de gesprekken en suggesties:

1. MAAK CULTUUR TOEGANKELIJKER.

Maak cultuur en kunst betaalbaar voor jongeren en jonge kunstenaars.

2. GEEF RUIMTE EN NEEM AU SERIEUX.

Geef jonge mensen een plek en bevraag hen over urgente thema's. Luister naar wat jongeren willen maken en willen zien. Durf hier radicaler in zijn. Neem hen mee in langlopende trajecten, laat hen nu al meedenken en meewerken, dromen en doen. Laat ons dat au serieux nemen. Maak ruimte voor jongeren die initiatieven op poten zetten. Vraag hen wat ze nodig hebben om hun eigen dromen te ontdekken en ontwikkelen.

3. DEEL CURATORSCHAP EN EIGENAARSCHAP.

Zoek naar manieren om volwassen en jongeren samen te laten cureren. Leer van organisaties die de stem van jongeren in hun werking formeel betrekken (leerlingenraden op school, kindercultuurraad, een raad van bestuur van jongeren,...).

4. INSTALLEER (EN EXPERIMENTEER MET) SAFE SPACES.

Installeer safe spaces voor jongeren, creëer plekken waarin de heersende dynamieken even worden uitgeschakeld, waar kwetsbaarheid mogelijk is en gevoeligheden bespreekbaar. Cultuur kan hier een sterke partner in zijn, zelfs mee in pionieren en tot nieuwe modellen komen. Organiseer naast elke meeting die vandaag plaatsvindt over Gent als culturele hoofdstad 2030, minstens ook een hands-on bijeenkomst in een "werkplaats 2030" waar kinderen en jongeren projecten bedenken, maquettes bouwen en dromen vormgeven. Werk hiervoor samen met scholen, jongerenorganisaties, kampen. Vermijd daarbij een stereotype aanpak. De vrije ruimte die we vandaag nodig hebben voor jonge, nieuwe collectieven hebben we ook nodig voor onze kinderen en jongeren.

5. BOOST HET CULTUUREDUCATIEF AANBOD

Bied kinderen en jongeren naast formele educatie ook informele experimenteerruimte. Richt de blik op een veranderende vrijetijdsbesteding en denk na over participatie die fundamenteel breder is dan een 'aanbod' voorzien. Laat meerstemmigheid en diversiteit toe. Overstelp kinderen met cultuur. Laat hen alle mogelijke en onmogelijke zaken ontdekken. Vergeet ook het perspectief niet van een 'publiek van morgen' - blijf dus ook in passieve cultuurparticipatie investeren.

6. BOUW DIE BRUG TUSSEN KUNST EN ONDERWIJS

Betrek het onderwijs als cultuursector nu voor eens en altijd. Breng kinderen van jongsaf aan in contact met kunst. Vul elk cultureel gat dat nieuwe eindtermen slaan, bewijs in de praktijk dat een keuze tussen wetenschap en kunst een achterhaald perspectief is. Ga mee op de barricaden staan met scholen die ijveren voor hun dalende uren kunstvakken. Bouw meer dan ooit bruggen, neem lessen over en leer van elkaar. Ga aan scholen en jongeren vragen hoe we het moeten aanpakken. Richt ateliers in op het schoolterrein. Ontwikkel gedeelde infrastructuur. Werk niet steeds met dezelfde scholen. Laat je verbluffen door het werk dat kunstorganisaties op technische of beroepsscholen realiseren. Verstevig de band met het kunstsecundair onderwijs, de kunstacademies en kunsthogescholen. Nodig kunstleerkrachten en -docenten uit in je volgende netwerkbijeenkomst.

7. OMARM DE SOCIAL / CREATIVE MEDIA

Erken de kracht en impact van social media communities en influencers en verhoud je ertoe als cultuursector. Onderschat vloggers, tiktokkers en instagrammers niet en laat je inspireren en uitdagen door jongeren die opgroeien in een creatieve multimediale omgeving. Verhoud je ertoe als cultuursector, stel je hier voor open. Link dit ook aan talentontwikkeling.

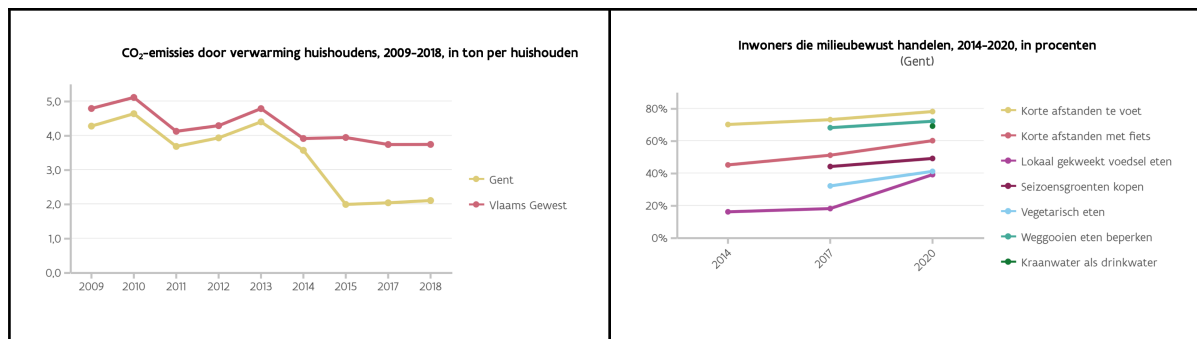
3.2 Ecologisch duurzaam

1 december 2014: vanop het podium van de Gentse Vooruit wordt de Klimaatzaak gelanceerd, een rechtszaak tegen de vier Belgische overheden die voor klimaat bevoegd zijn - met de boodschap om hun verplichtingen na te komen. Rond die tijd wordt in Gent aan de vorige landschapstekening kunsten gewerkt, waarin Greentrack terecht belicht wordt als succesvol voorbeeld van onderlinge samenwerking tussen culturele organisaties op het vlak van duurzaamheid. Op dit moment zijn er een 56-tal cultuurorganisaties lid van dit netwerk - dat in Gent ontstaan is en als model ook in andere steden opgericht werd.

Meer dan 6 jaar (!) later komt de langverwachte Klimaatzaak op 16 maart 2021 eindelijk voor de rechtbank, in een proces dat tien dagen gaat duren. Het is in die maand dat we in de derde ronde van deze landschapstekening "duurzaamheid" in het vizier namen, in samenwerking met Greentrack.

3 maanden daarna, op 17 juni 2021 wint de Klimaatzaak: de Belgische overheden worden collectief veroordeeld voor hun nalatige klimaatbeleid. De rechters oordelen dat het Belgische klimaatbeleid zo ondermaats is dat het de wettelijke zorgplicht en de mensenrechten schendt.

Uit de recentste Stadsmonitor die ook midden juni 2021 wordt gepubliceerd, blijkt o.a. dat Gentenaars milieubewuster handelen dan in 2017 - en op verschillende vlakken milieubewuster t.o.v. het Vlaams gemiddelde. Gentenaars verwarmen energiezuiniger, eten vaker vegetarisch en lokaal voedsel, doen kortere afstanden sneller te voet of met de fiets.

Bron: Stadsmonitor 2021, Gent

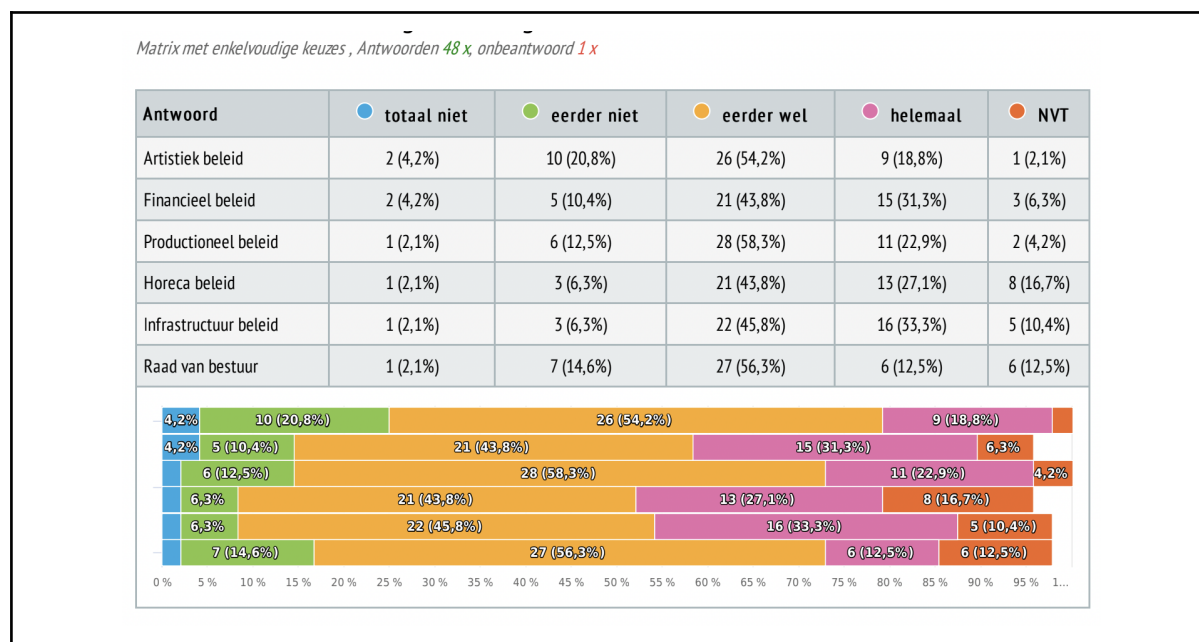
Ook uit onze bevraging i.s.m. Greentrack bij de Gentse cultuursector - klinken hoopvolle geluiden.

3.2.1 Duurzaamheid in actie in de Gentse kunstensector

Aan deze enquête participeerden 50 collega's uit de Gentse cultuursector en met 25 van hen werkten we door op een aantal inzichten tijdens een online werksessie. Wat gebeurde er op vlak van ecologische duurzaamheid sinds het begin van de nieuwe structurele Vlaamse subsidieronde?

DUURZAAM BELEID

Duurzaamheidsdenken blijkt bij de respondenten door te dringen tot **alle beleidsniveaus** van de eigen werking: artistiek, financieel, productieel, horeca, infrastructuur, raad van bestuur. 50% legt expliciete **doelen** vast, 30% is het van plan en 20% vindt voorlopig geen prioriteit. 1/3 van de deelnemers monitort ecologische impact. 2/3 gaat niet met gegevens aan de slag of beschikt er niet zelf over.

Bron: Enquête Landschapstekening 2021

STEDS DUURZAMERE PRAKTIJKEN

Bijna 60% slaagde erin de eigen culturele praktijk of organisatie duurzamer te maken, 1/3 daarvan zelfs meer dan verwacht. De anderen geven aan dat het een geleidelijk traject is, in onderzoek, met ups and downs, of dat ze nog niet lang bestaan. Enkelen hebben hier geen zicht op.

AANDACHT VOOR DUURZAAMHEID IN CONCRETE ACTIES OMGEZET

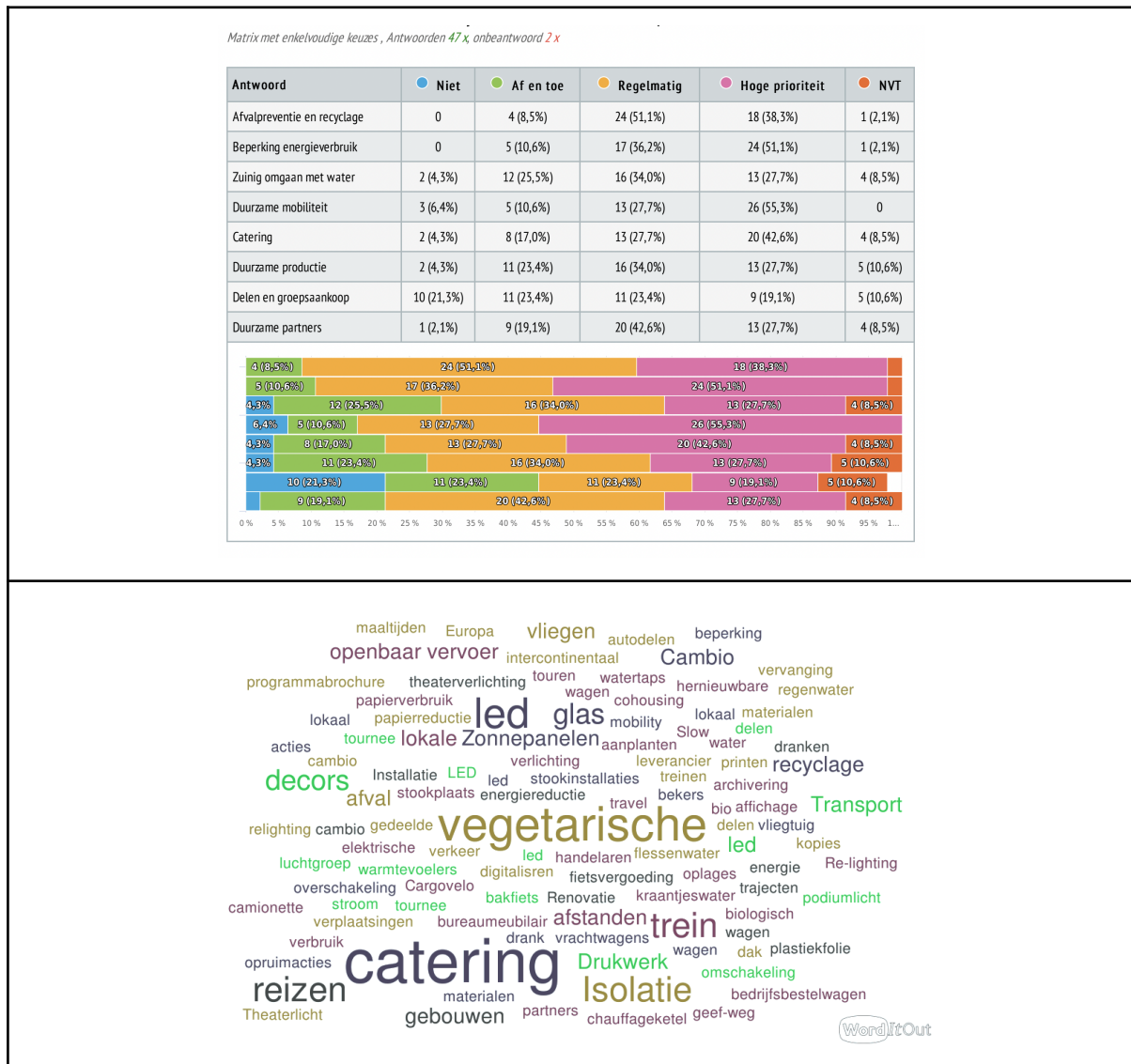
Deelnemers van de bevraging zijn sinds 2017 **regelmatig en/of met hoge prioriteit aan de slag** met mitigatie-acties op vlak van afvalpreventie/recyclage, beperking energieverbruik, zuinig omgaan met water, duurzame mobiliteit, catering, duurzame productie.

Bijna 50% schakelde de voorbije jaren over op volledig **groene stroom** of zette hier grote stappen in. 14% zette alvast eerste stappen, bijna 17% schakelde niet over. De rest heeft hier te weinig zicht op.

Na een recente oproep van de Dienst Milieu en Klimaat van Stad Gent voor het installeren van **zonnepanelen**, hebben al 6 leden van Greentrack zich geïnteresseerd gemeld. Er wordt momenteel door de dienst onderzocht hoe op elke individuele case ingegaan kan worden. In de praktijk komen de initiatiefnemers hindernissen tegen: wat zijn de opties op het dak, afstemming via Sogent, erfgoedvoorschriften. Er wordt ook een mobiel installatieconcept verkend om bv. bij tijdelijke ruimtes of ateliergebruik, de zonnepanelen achteraf gemakkelijk elders te kunnen installeren. Als cultuursector kunnen we een belangrijke bijdrage leveren in de klimaatdoelstellingen van de stad wat zonnepanelen betreft - want met zonnepanelen op de daken van het Gents patrimonium alleen, lijken de vooropgestelde klimaatdoelen onhaalbaar.

Er wordt gesignaleerd dat we op dit moment als sector en als stad nog kansen laten liggen wat betreft **delen en groepsaankoop**.

Uit de enquête blijkt ten slotte dat **klimaatadaptatie** als thema nog te onbekend is en niet concreet genoeg leeft bij veel respondenten. Dat blijkt ook uit de mogelijke toekomstige acties die naar voor worden geschoven. Die situeren zich voornamelijk op het terrein van klimaatmitigatie.

Bron: Enquête Landschapstekening 2021

3.2.2 Basisprincipes rond duurzaamheid

Gepolst naar de basisprincipes rond duurzaamheid die we de komende jaren voor ogen moeten blijven houden, antwoorden Eva Peeters en Nathalie Decoene van Greentrack met deze wezenlijke vragen die we ons als cultuurorganisaties moeten blijven stellen:

- 1. Wat is het dat onze werking of organisatie hier in deze gemeenschap absoluut wil brengen/toevoegen?*
- 2. Hoe kunnen we dat doen op een manier die absoluut, radicaal in evenwicht is met alle leven op deze planeet?*

Op het vlak van **mitigatie** (impact verlagen) zijn de drie meest impactvolle acties die je daarbij als individu kan nemen:

- minder verbruiken, en daarbij je infrastructuur radicaal energiezuiniger maken
- zich minder en duurzaam verplaatsen
- gebruik van vlees en melkproducten stoppen of drastisch verminderen.

Als organisatie kun je dit zoveel mogelijk proberen te integreren in de eigen werking - en je kan dat ook uitdragen naar je publiek en participanten en hen proberen te inspireren tot individuele actie.

Klimaatverandering is daarnaast niet meer tegen te houden en dus zullen we de volgende jaren ook (en meer dan we nu doen) over **adaptatie** nadenken. Je kan nog zo hard mogelijk werken aan energiezuiniger leven en werken, je impact zo hard mogelijk verlagen - we zullen ons daarnaast ook moeten aanpassen. Hoe beter je kan inschatten waar we voor staan, hoe meer je daar nu al rekening mee kan houden. Hoe anticiperen we op toekomstige hitte, droogte (en de secundaire gevolgen daarvan: voeding, infrastructuur die faalt, transportproblemen, grondstoftekorten, migratie), extreme wateroverlast,...

Beide sporen, mitigatie en adaptatie, moeten de komende jaren geïntegreerd uitgewerkt worden in de klimaatplannen van onze organisaties, sectoren en stad. In de tools die gekoppeld zijn aan deze landschapstekening, verwijzen we in dat verband ook naar de actieplantoel die Greentrack hiervoor aanbiedt.

De vraag stelt zich de komende jaren ook hoe Greentrack zich verder zal verhouden tot het Gents Kunstenoverleg, is het zinvol om deze netwerken naast elkaar te laten functioneren? In de praktijk komen de leden van Greentrack elkaar ook tegen in het GKO. Op vlak van krachtenbundeling, samenhang richting andere werkgroepen en afstemming met sector en beleid rond dit prioritaire thema, zou een intensere samenwerking of zelfs integratie binnen het GKO onderzocht kunnen worden.

3.2.3 Uitdagingen voor de volgende jaren

Binnen de participatieve ronde van de landschapstekening rond duurzaamheid polsten we bij de deelnemers ook naar concrete uitdagingen die we als cultuursector in Gent de komende jaren zouden moeten aangaan.

1. KLIMAATNEUTRAAL 2030?

De ambitie moet volgens de deelnemers zijn: zoveel mogelijk inzetten op minder energieverbruik, op hernieuwbare energie, hernieuwbare bronnen. Volop gaan voor "111% groene energie" en maximum waterrecyclage, maximum gebruik van duurzame materialen. Een ecologisch beleid voeren op micro, meso en macro niveau - van ecologische voeding in de kantine of cateringtafel tot duurzaam materiaalgebruik bij decor, kostuums, belichting. En daarbij ook de kleine (symbolische) dingen niet uit het oog verliezen (tapwater i.p.v. flessenwater, fietsherstellingen aanbieden tijdens een voorstelling/concert, met green riders werken voor artiesten en deze bij bookers verspreiden,...).

Meer nog: opvallend vaak wordt voorgesteld om als cultuursector in Gent de ambitie te durven hebben om al klimaatneutraal te kunnen werken tegen 2030 — 20 jaar vroeger dan wat Stad Gent voor zichzelf vooropstelt in haar klimaatplan. Volledig CO2-neutrale culturele praktijken dus, met zero-waste energie van het gebouw (water, warmtepomp, zonnepanelen, verwarming via rioleringsnet). Waarom niet full force gaan, wordt gesuggereerd: sectorbreed zonnepanelen installeren, een bos aanplanten, reststromen (zoals decor, bouwmaterialen,...) vanuit theater, musea, events doorgeven aan collectieven. .een “culturele” windmolen kopen en ter beschikking stellen van artistieke praktijken.

Hoe vertalen we zo’n ambitie naar een roadmap van 10 jaar? En hoe breng je dit als artistieke werking in de praktijk? Kun je klimaatneutraliteit bereiken zonder artistieke compromissen te doen? En slagen we erin om op de twee grote prioriteiten infrastructuur en mobiliteit/transport op korte termijn voldoende grote doorbraken te realiseren?

2. INFRASTRUCTUUR

Op weg naar een klimaatneutrale cultuursector botsen we immers overduidelijk op infrastructurale uitdagingen. Iemand verwoordt het als volgt: “Je hebt niet altijd zeggenschap over het gebouw waarin je werkt. Je kan dan als organisatie wel projecten verzinnen over duurzaamheid - maar die vervolgens moeten realiseren in een gebouw dat niet dubbelbeglaasd is...” Dat is niet vol te houden. Het toekomstperspectief lijkt nochtans duidelijk: we willen klimaatneutrale podia, musea en depots met vooral passieve vormen van klimaatbeheer, artistieke werkruimtes in passieve gebouwen.

Zo’n doelstelling behalen, dwingt ongetwijfeld om prioriteiten te stellen en moeilijke keuzes te maken: in welke bestaande culturele infrastructuur investeer je grondig om een duurzame toekomst mogelijk te maken? En welke gebouwen kun je beter achterlaten... omdat het onbegonnen werk is? In het licht van de vele culturele infrastructuurnoden (zie verder) wordt dit een complex vraagstuk: zijn we bereid bv. culturele ruimtes binnen het patrimonium van de stad op te geven als we inschatten dat het onrealistisch is om daar een klimaatneutrale artistieke werking te realiseren? Willen we dat klimaatneutraliteit een voorwaarde wordt voor bv. het invullen van toekomstige tijdelijke ruimtes - en hoe moeten we dat werkbaar maken?

3. MOBILITEIT: (internationaal) touren en transport

Er is al langer de vraag of de mens zijn (goedkope) reishonger kan blijven stillen zoals dat de laatste decennia is gegaan. Dat gaat natuurlijk over toerisme, globale economie en migratie in al zijn vormen, maar ook over internationale tournees en spreiding van de kunst die hier gemaakt wordt. Gent kent net als Vlaanderen nogal wat artiesten, gezelschappen en organisaties die voor de pandemie een bijzonder groot deel van zijn publiek in het buitenland vond. Hoe gaat zich dat na een jaar stilstand herstellen?

Naast een urgente ecologische vraag is er met de pandemie nog een bijkomende pijn bijgekomen: al dat reizen komt virussen goed uit. Het heeft een bijkomende laag voorzorgsmaatregelen met zich meegebracht die van de spreiding van voorstellingen, concerten en projecten een medisch-logistieke karavaan dreigt te maken. (Verre) reizen en lange tournees of opnames in het buitenland worden daardoor minder evident, meer tijd- en geldverslindend en dreigen zo ook een budgettair probleem te worden in de toekomst.

Welke pistes zien we vanuit de sector? Uitsluitend intercontinentaal vliegen en ook dit zoveel mogelijk beperken. Als er echt moet gevlogen worden, een minimaal aantal voorstellingen of locaties kunnen voorleggen. Zorgen voor speciale subsidies die (vaak duurdere) treinreizen bekostigen. Elektrisch transport voorzien. Camionette en minibus op zonne-energie. Maar ook: afstappen van het model waarbij producties en een hele entourage de wereld rondreizen. En bv. voorstellingen maken

die geconcipieerd worden op één plek - en dan herdacht en hermaakt worden in samenwerking met lokale artiesten en medewerkers. Een prikkelend uitgangspunt om verder te onderzoeken: voorstellingen maken die (ook internationale) uitstraling blijven hebben - maar die niet reizen zoals we dit vandaag kennen.

4. MOBILITEIT: publiek

Wat betreft duurzame mobiliteit van het cultuurpubliek, leeft de ambitie in Gent om vanuit de kunstensector innovatieve pistes te onderzoeken in samenwerking met het openbaar vervoer. Kunnen we stadsbreed combitickets NMBS/De Lijn aanbieden aan gereduceerde prijzen - hierbij aanknopen bij eerdere gesprekken die De Lijn en Stad Gent in het verleden hierover hadden. Uitbreiden van het aanbod na 22u zou ook wonderen doen, zo kunnen we publiek van buiten Gent engageren om in onze stad op een duurzame manier aan cultuurbeleving te doen.

5. MAATSCHAPPELIJKE ROL

“Cultuur is bij uitstek geschikt om mensen bewust te maken van duurzaamheid en hun rol daarin. Juist door haar andere manier van communiceren dan gebruikelijk is, kan ze met haar creativiteit mensen raken en meekrijgen”. Aan het woord is Jacqueline Cramer, in de epiloog van Boekman 127 (zomer 2021) over cultuur en duurzaamheid. Samen met andere auteurs benadrukt ze in het nummer dat de cultuursector een belangrijker rol zou kunnen spelen in het bestrijden van de milieucrisis dan we zelf misschien denken.

Deze stem klinkt ook in het traject van de landschapstekening. Is het niet aan ons, wordt geopperd, om de nood aan duurzaamheid naar buiten te dragen - want de politiek slaagt er niet in om de maatschappelijk bewustwording rond klimaatverandering echt te doen kantelen. Een groot deel van de samenleving ligt hier nog niet wakker van. Hoe kunnen we het tij helpen keren vanuit cultuur, ons engagement nog meer laten blijken, gedragsverandering uitlokken vanuit onze artistieke kracht — inspirerender en motiverender dan het brengen van een louter moralistische boodschap.

6. ECOLOGISCHE & SOCIAAL-INCLUSIEVE DUURZAAMHEID

Tot slot wordt veelvuldig benadrukt dat een toekomstige aanpak rond ecologische duurzaamheid nog sterker vervlochten moet zijn met de ambities rond sociaal-inclusieve duurzaamheid. Artistieke werkingen zullen ecologisch verantwoord zijn, maar ook sociaal duurzaam. “Ecologisch bewustzijn mag geen middenklasse issue blijven,” laat een deelnemer optekenen, “vanuit een geprivilegeerde positie is dit vandaag te sterk gelinkt met kennis en geld.” De duurzaamheid waar we als cultuursector naar willen streven moet rechtvaardig, solidair en betaalbaar zijn. En het proces ernaartoe moet zo inclusief mogelijk verlopen.

TOOLS:

- [SNELLE CHECKLIST DUURZAME EVENTS](#) (Greentrack)
- [ACTIEPLANTOOL](#) (Greentrack)
- [REFLECTIEBOEKJE POST-COVID](#) (Greentrack) - NED/ENG
- [KLIMAATADAPTATIE IN CULTUURHUIZEN](#) (Greentrack) - ENG
- [WERKEN MET EMBEDDED ARTISTS](#) (Greentrack) - ENG

3.3 Zorgzaam en weerbaar

3.3.1 Trends die gaten (blijven) slaan in ons ecosysteem kunsten

We signaleren, geholpen door experts bij Kunstenpunt, Boekman Stichting en andere bronnen in de EU en daarbuiten, een aantal evoluties die druk uitoefenen op het systeem van onze kunstensector. De COVID-pandemie heeft (afhankelijk van de bron) een aantal van die trends verhevigd, vertraagd of van tafel geveegd, zorgt voor grote trendbreuk of “verandert just niks”... Eender hoe levert het stof tot nadenken op micro- en macroniveau.

1. KUNSTENAAR IN PRECAIR LANDSCHAP (2021 – olie op vuur)

Er is al heel wat inkt gevloeid over de preciaire positie van de kunstenaar, in Vlaanderen en elders. De hang naar professionalisering in de culturele en kunstensector de afgelopen 30 jaar heeft de aandacht verlegd van de kunstenaars naar de structuren en organisaties die in al hun ijver dominant, onomkeerbaar en centraal zijn gaan staan in het landschap waar kunstenaars zich ophouden. Het heeft niet zelden voor de paradoxale situatie gezorgd dat de artiest de enige was/is die niet betaald wordt. Er worden de laatste paar jaar manhaftige pogingen ondernomen om daar iets aan te veranderen, maar het systeem is stug, artiest is nog altijd niet echt een beroep en de pogingen om daar verandering in te brengen (artiestenstatuut, fair pay & fair practice...) stuiten op politieke onwil, een mank begrip van het probleem en goede intenties die niet gefinancierd raken. De dwingende vraag aan de grote(re) huizen en organisaties om individuele artiesten te faciliteren, ook in het vernieuwde kunstendecreet, is niet gevoed door veldkennis en gaat uit van voldoende tijd, geld en ruimte bij die huizen en organisaties, die nu al aangeven dat de grens bereikt is zonder extra middelen. Middelen die vervolgens riskeren om vooral in het versterken of overeind houden van de structuren te worden gestopt.

2. HET MATTHEUS EFFECT & WINNER TAKES ALL

Wie heeft zal krijgen... zo kunnen we kort door de bocht de trend omschrijven waarbij de grootste machthebbers, landen, bedrijven, organisaties, winners... standaard meer voordeel halen uit gebeurtenissen, beleid, keuzes of andere calamiteiten. De trend was al merkbaar, maar is nog verhevigd door (in willekeurige volgorde) de pandemie, digitalisering, polarisering en de gaten in het heersende denken over macht, markt en economie als motor van de samenleving. Het zorgt wereldwijd voor een toenemende druk op het middenveld, kleine bedrijven, organisaties en bewegingen in alle segmenten van de samenleving en het isoleert individuele burgers in afhankelijkheid van steeds groter wordende structuren en monopolies. Vertaald naar de kunsten betekent dat ook in Vlaanderen dat steeds meer gewicht, budget en verantwoordelijkheid komt te liggen bij grote spelers die steeds afhankelijker worden van een subsidiërende overheid om hun eigen structuur te voeden terwijl ze steeds meer verantwoordelijkheid krijgen toegeschoven voor individuele kunstenaars en het middenveld uitgedund wordt wegens niet groot of excellent genoeg.

3. DE ROL VAN DE OVERHEID & DE INSTRUMENTALISERING VAN CULTUUR

We leven in een tijd van een zich terugtrekkende overheid. Onder invloed van de (neo)liberale gedachte dat een kleine overheid een goeie overheid is, is in veel landen het overheidsapparaat in al zijn geledingen de jongste twee decennia afgebouwd, enerzijds gedreven door efficiëntiehonger en de roep om digitalisering die drastische wijzigingen in het overheidsbeleid nodig hadden, anderzijds door een besparingsdrift die niet altijd in evenwicht bleef met de nood aan een goed draaiende administratie, zorg, onderwijs etc... en de niet altijd ingevulde hoop dat veel van wat de overheid

doet beter, efficiënter kan gedaan worden door privatisering. Het bleek vooral goedkoper en dikwijls minder waar voor je geld.

Tegelijk werden heel wat sectoren en het bijhorende middenveld aangesproken om bij te springen waar de overheid tekort schoot, geen tijd voor had, faalde of niet wist wat aan te vangen met maatschappelijke thema's als ecologie, gelijkheid, diversiteit, integratie, inclusie, armoede....

Dat werd o.a. in Vlaanderen in het gesubsidieerde veld vertaald in prioriteiten die dikwijls weinig te maken hadden met het doel en de skills van de sectoren of organisaties, daar stond ook zelden een solide financiering tegenover en de prioriteiten hingen heel erg af van de korte termijn visie van deze of gene politiek verantwoordelijke.

De pandemie heeft verschillende cruciale sectoren met de neus op de feiten en de cijfers gedrukt. Hier en daar doken zelf economen op die tot de constatering kwamen dat men misschien te diep had gesneden.

4. DE LOGICA VAN DE MARKT OF DE LOGICA VAN DE SAMENLEVING?

“Voor alles is een markt” is een van de mantra's van een vrije markteconomie zoals die afgelopen decennia beleden werd. Tegelijk is alles ook een markt geworden en heerst nu ook de marktlogica in sectoren waar het algemeen belang zou moeten spelen (onderwijs, zorg, cultuur, vrije tijd...) en waar een overheid voor al zijn burgers een valabel aanbod zou moeten bieden. Het heeft tot professionalisering geleid, maar evengoed is welzijn ingeruild voor winst. Die verzakelijking van deze sectoren heeft naast een aantal evidente voordelen (efficiëntiewinst) ook het forse nadeel gebaard dat men van “marktfalen” spreekt, alsof de overheid dan maar uit armoede subsidies moet leveren om de sectoren overeind te houden die dat uit zichzelf niet kunnen. Ze worden ook wel de zachte sectoren genoemd, waar weinig harde winst te boeken valt. De pandemie heeft er wel voor gezorgd dat een aantal van die zachte sectoren plots cruciaal bleken voor het maatschappelijk weefsel. Het schept kansen voor die zachte sectoren om weer hun rechtmatige plaats op te eisen in de samenleving als essentieel voor de samenleving. Als overheden er in slagen hun prioriteiten te verleggen naar wat echt essentieel is voor de samenleving, dan kunnen ook kunst en cultuur weer zijn maatschappelijk rol spelen vanuit hun eigenheid, niet vanuit een opgelegde instrumentalisering van een falende overheid.

3.3.2 Uitdagingen voor een solide Gents Kunstenlandschap

Als we bovenstaande trends vertalen naar de Gentse situatie, dan komen we - gevoed door de input en gesprekken van deelnemers aan het traject landschapstekening - op een aantal cruciale uitdagingen uit. Deze zullen mee bepalen of het Gents Kunstenlandschap zich in de toekomst solide en voldoende weerbaar kan ontwikkelen - en dit op een duurzame, zorgzame wijze.

1. GROOT EN KLEIN

Grote huizen en spelers in het kunstenveld worden door de Vlaamse overheid beladen (sommigen zeggen overladen) met taken en één daarvan is de zorg voor individuele artiesten en opkomend talent. Het brengt die organisaties nu al regelmatig in een moeilijke positie tussen wat ze aankunnen, wat verwacht wordt en wat ze willen doen en dat zal met het nieuwe kunstendecreet niet minder worden. Ook uit de gesprekken rond de landschapstekening blijken expliciete verwachtingen aan het adres van de “grotere huizen / instituten / cultuurtempels / instellingen” om hun rol als *host* ten volle op te nemen. Door fysieke ruimte te maken voor kleinere, kwetsbare initiatieven - ook in de programmatie.

Iedereen beseft dat er al best veel inspanningen gebeuren en dat het volume vragen dat vandaag bij grote presentatiehuizen binnenkomt, zeer groot is. Sommigen geven aan dat de wil om hier nog grotere stappen in te zetten echt wel aanwezig is in Gent. Anderen wijzen toch ook op een mentaliteitswijziging die zich nog echt moet voltrekken bij grote huizen - t.a.v. kwetsbare, kleine spelers, collectieven, individuele kunstenaars. Het lijkt verstandig om als Gentse sector en overheid op tijd transparante en realistische verwachtingen en standpunten in te nemen over deze (solidariteits)kwesities die de komende jaren wellicht steeds scherper zullen spelen tussen "groot en klein".

2. FAIR PRACTICE

De coronabevraging van Gents Kunstenoverleg bij kunstenaars en cultuurwerkers legde het belang van Fair Practice in de kunsten nog maar eens pijnlijk bloot. Ook bewegingen als State of the Arts leggen de vinger op de wonde. Hoe voeren we hier de komende jaren als sector en stad samen beleid over? Wat is het Gentse antwoord op de Fair Practice principes (juistisjuist.be) van OKO? Hoe trekken we faire praktijken ook door op vlak van werken met vrijwilligers of het opnemen van engagement in bv. werkgroepen van het GKO?

3. OPEN EN TRANSPARANT

Gents Kunstenoverleg stelt zich als netwerkstructuur heel open en transparant op. Er zijn geen geheimen, er zijn geen lidkaarten nodig om aan de Grote Vergadering of aan een werkgroep deel te nemen. En iedereen kan een nieuwe actiegroep voorstellen. Engagements binnen het Petit Comité of dagelijks bestuur zijn niet voor het leven - er wordt gezorgd voor voldoende representativiteit, wissels en vernieuwing. Dit valt alleen maar toe te juichen en deze aanpak ligt mee aan de basis van de positieve impact die het netwerk sinds de opstart genereert. Maar er duiken in de praktijk ook al eens frustraties op - en hier moet GKO alert voor blijven en aan werken. Hoe transparant en toegankelijk is het netwerk voor buitenstaanders of nieuwkomers echt? Is het mogelijk om met een licht engagement of kleine tijdsbesteding toch op de hoogte te blijven van het reilen en zeilen in het kunstenoverleg? Hoe ben je zeker dat je betrokken wordt op de juiste momenten? Hoe verloopt de informatiedoorstroming, waar en door wie worden cruciale beslissingen genomen en gebeurt dat voldoende transparant en representatief? Een open, dynamische en informele netwerkstructuur zoals GKO is fragieler en vraagt wellicht meer permanente zorg, aandacht en afstemming dan een formele, gesloten structuur. Hoe kan het kunstenoverleg in Gent daarbij snel en vol energie blijven schakelen in de actie als het moet - maar ook vertragen en bijsturen als het nodig is. Om te zien of iedereen mee is en om blinde vlekken op tijd op te sporen.

4. STAD EN SECTOR SAMEN STERKER

Kunstensector en stad hebben elkaar de komende jaren meer dan ooit nodig. Intense en constructieve afstemming en samenwerking zullen essentieel blijken. Wat betekent "beleidsparticipatie" op vlak van cultuur? Kan beleidsparticipatie nog vlotter en met meer wisselwerking gebeuren dan in de sector vandaag soms ervaren wordt? Hoe kunnen cultuurdienst en sector verder naar elkaar toegroeien?

5. ZACHTHEID EN NUANCE

Het valt op dat er binnen de verschillende grote uitdagingen (diversiteit en inclusie, duurzaamheid en

zorgzaam/weerbaar) oproepen gedaan worden om zich als sector bewuster te zijn van de noodzaak aan safe spaces. Een veilige omgeving om zichzelf te kunnen zijn, om eerlijk in gesprek te gaan met elkaar, feedback te kunnen geven en krijgen. Om de verbinding met elkaar te blijven zien in de manier waarop we dagelijks met elkaar communiceren, om zachtheid, mildheid, nuance en positiviteit de komende 10 jaar te laten zegevieren in onze eigen en gedeelde artistieke praktijken.

TOOLS:

- Fair Practice principes en tools: www.juistisjuist.be (OKO)

4. Ruimte om te maken, tonen en delen

Al sinds het prille begin van het Gentse Kunstenoverleg (GKO), blijkt “ruimte voor kunstenaars” hoog op de agenda te staan. Het resulteerde in verschillende actiegroepen rond culturele ruimte in onze stad en het oprichten van een permanente werkgroep binnen het GKO. Die komt regelmatig samen, overlegt op vaste basis met de Gentse Stadsbouwmeester en houdt contact met de werkgroep “tijdelijke invulling” binnen de Cultuurraad.

Bovendien staan er heel wat boeiende culturele infrastructuurplannen op stapel in Gent – en ook de Stad lijkt nadrukkelijk te willen blijven inzetten op dit thema:

We willen van Gent een vrijplaats maken waar kunstenaars en creatievelingen alle ruimte en ondersteuning vinden om te creëren. Kunst moet de politiek en de maatschappij blijven uitdagen. Zowel artistieke creatieplekken als makers en presentatieplekken verdienen onze steun.

(Uit: Ambitie en durf voor Gent - Bestuursakkoord 2019-2024)

Er is in een stad even zoveel en even zo diverse culturele infrastructuur nodig als er culturele disciplines zijn. Er is ook nood aan ‘witruimte’ die ad hoc werk en/of toekomstige ontwikkelingen toelaat. Culturele infrastructuur is een conditio sine qua non voor een rijk cultuurleven. Gent scoort in het algemeen niet slecht op het vlak van culturele infrastructuur... Culturele infrastructuur in Gent betekent: podiumkunsten-infrastructuur, museale/erfgoed infrastructuur, infrastructuur voor de beeldende kunsten en tijdelijke invullingen voor projectmatig onderzoek, experiment, ontwikkeling.

(Uit: Cultuur – het verbindende DNA - Beleidsnota Cultuur van de stad).

Ruimte, het gebrek daaraan en hoe daarmee om te gaan is een hot topic in veel steden in Vlaanderen en ver daarbuiten. Steden groeien en vervullen steeds meer functies voor bewoners van de stad en regio. Leefbaarheid, ecologie en duurzaamheid leggen een claim op ontwikkelingen van inbreiding en uitbreiding. De publieke ruimte (de commons) wordt steeds meer geprivatiseerd, uitgebaat en ingezet voor commerciële doeleinden en stadsontwikkeling wordt steeds meer een proces van verdringing, gentrificatie en winstoptimalisatie. Veel (startende) kunstenaars en creatieve ondernemers - mensen die waarde toevoegen en de stad aantrekkelijk maken - vinden steeds moeilijker een plek in de stad. Artiesten en kunstorganisaties die vroeger gretig en zonder veel formaliteiten gebruik konden maken van leegstand om die als vrijplaats te gebruiken, worden steeds meer geconfronteerd met geformatteerde tijdelijke invullingen, waarbij creatieve ontwikkeling een voorbode is van een high-end woon/winkel/belevingsgebeuren. Het wordt voor kunstenaars en kunstorganisaties steeds moeilijker om betaalbare, bruikbare en voldoende vrije ruimte te vinden om te werken en dat werk te presenteren.

Dat is geen Gents fenomeen. In veel Europese steden is de binnenstad onbetaalbaar en onbewoonbaar geworden. Steden als Amsterdam, Londen, Parijs of dichterbij Brugge, Leuven, Antwerpen (en Gent) zien de huizenprijzen exploderen en de overheden moeten langzaam toekijken hoe de markt zich te pletter loopt op een opbod dat niks meer te maken heeft met de leefbaarheid van de stad, maar alles met winstdrang van gigantische vastgoedbedrijven. Dat heeft invloed op de hele sfeer en leefbaarheid van de stad en zijn bewoners. Mensen worden naar de buitenwijken en de *urban sprawl* van slaapsteden/buurtten/wijken of naar het platteland gedreven, waar geen of weinig autonoom urbaan leven geïnstalleerd is, waar een huis of appartement nog betaalbaar is - maar waar het maatschappelijk weefsel niet gericht is op de autonomie van werken en leven die de binnensteden wel hebben met hun mix van diensten, werk, uitgaan, cultuur en vrije tijd.

Dat hele proces van gentrificatie, zowel voor minder gegoede gezinnen als voor tweeverdieners met jonge kinderen, zorgt ervoor dat een stad op termijn ‘vol’ is en dat de beschikbare ruimte te duur is. De witruimte, vrijhavens en creatieve rommelplekken worden weggefilterd uit het nieuwe urbane

wonen en werken — wegens te weinig rendement, esthetisch ongewenst of gewoon niet aangepast aan de utiliteitsgedachte van ontwikkelaars en planologen.

Marjoleine Maes schrijft hierover in de visietekst van de actiegroep *Ruimte voor de kunstenaar in de stad* (GKO): “er mag ook van de stad en de ontwikkelaars worden verwacht dat zij hun bijdrage leveren aan het dynamisch houden van een culturele sector. Dat kan door structureel ruimte te maken voor cultuur en werkruimte voor kunstenaars in ontwikkelingsplannen, of bij tijdelijke invullingen, door het valoriseren van de gecreeëerde meerwaarde in termen van vergoedingen, gebruikstermijnen, en eventuele verankering in de permanente invulling.”

Ook in het traject van de landschapstekening zoomden we in op *Ruimte* - niet verrassend de ronde die het meest betrokkenheid genereerde vanuit alle sectoren: een 100-tal deelnemers aan de enquête en 50 voor de focussessie. Het valt op dat de nood die daar bevestigd werd aan meer ruimte voor maken en tonen, vaak gekoppeld wordt aan mogelijke coöperatieve toekomstpistes - geheel in de lijn van de Gentse tendens rond verbinden en delen.

4.1 Maken, tonen en delen

4.1.1 Nood aan ruimte om te maken

Niet alleen in Gent, maar in veel Europese kunststeden, staat de artistieke creatieruimte nu zwaar onder druk. Een beleid dat niet stadsbreed inzet op het betaalbaar maken en houden van artistieke creatieve ruimte, duwt kunstenaars, hun artistieke producties en (inter)nationale netwerken weg naar haar eigen buitengrenzen of naar andere steden en gemeenten. Dit betekent een gevoelige verschraving voor de stad en haar maatschappelijk weefsel.

Eveneens uit verschillende bevragingen blijkt dat er een steeds nijpender gebrek is aan werkruimte voor artiesten en creatieven, ondanks de grote inspanningen die spelers in het werkveld leveren. De vragen zijn divers, maar algemeen wordt de zoektocht naar betaalbare ateliers, repetitieruimtes steeds moeilijker, zeker in het overbevraagde centrum van de stad. Ook hier lijken er kansen te liggen voor de buurten en wijken die tot nu toe niet in het vizier komen van artiesten op zoek naar werkruimte. Maar dit zonder het centrum te lossen als kunstensector, aangezien gentrificatie hier het hardst speelt. Tegelijk moet er ook nagedacht worden over het delen van ruimtes, zowel binnen als buiten de kunstensector en de ontsluiting van locaties die op langere termijn duurzame oplossingen kunnen bieden. De stad kan hier zowel een faciliterende als mediërende rol spelen door tools aan te reiken die het beheer van de ruimtes makkelijker maakt.

80% van de respondenten van onze enquête benoemt “meer ruimte voor experiment en ontwikkeling” als een prioriteit. Gevraagd in de enquête van de landschapstekening naar de belangrijkste voorwaarden voor een kwaliteitsvolle werkplek, is dit het resultaat van de poll: betaalbaarheid, ontmoetingsmogelijkheden met andere creatieven, goede uitrusting en voldoende oppervlakte. Er is een aanbod nodig zowel met korte als lange termijn - en ook wel permanente beschikbaarheid. Dicht bij openbaar vervoer sluit de top 5 af.

Verschillende actiegroepen (opgevolgd door de Werkgroep Ruimte) van het Gents Kunstenoverleg zijn hier ondertussen zelf ook al een hele tijd mee aan de slag:

1. Ruimte voor (beeldende) kunstenaars in de stad

Een minimum aan betaalbare permanente en tijdelijke werkruimtes is noodzakelijk met oog op de grote uitstroom van de kunstopleidingen en om jonge beeldende kunstenaars en initiatieven voor onze stad te behouden in de toekomst en hen de ruimte te geven voor experiment en groei. Daarbij moet omzichtig en kritisch omgesprongen worden met mechanismen als gentrificatie en om te voorkomen dat ook kunstenaars uit de stad verdreven worden. Vanuit de precare inkomenspositie van veel kunstenaars gezien is het noodzakelijk dat hier beleidsmatig op moet worden ingegrepen. “Hoe kunnen we in Gent doorgroeien naar een duurzamer en robuuster werkruimtebeleid?” is het uitgangspunt van deze actiegroep die op dit moment met een uitgewerkte visie en een werkdocument met beleidsaanbevelingen in gesprek is met de Stad om hierover de volgende jaren de handen in elkaar te slaan.

Algemeen wordt opgeroepen door de actiegroep om de verschillende beleidsdomeinen (cultuur, stadsontwikkeling, vastgoedbeleid, leegstandsbeleid, ruimtelijke ordening, tijdelijke invulling, economie etc) beter op elkaar af te stemmen en te integreren in het ontwikkelen van een transversaal werkruimtebeleid. En hierbij atelierwerkingen, de stedelijke atelierorganisatie NUCLEO en hun Vlaamse koepel UFO, kunstenaars en de kunstensector als sterke gesprekspartners te betrekken. (Zie ook het symposium van UFO in mei 2021 dat [hier](#) te herbekijken is). Een domeinoverschrijdende taskforce werkruimte kan een stadsbreed gedragen werkruimtebeleid en een strategische langetermijnvisie mogelijk maken en voeden. Het is noodzakelijk om de werkruimtenoden verder te inventariseren en de komende jaren een “ijzeren voorraad” ateliers vast te leggen (naar analogie met de Amsterdamse aanpak), met daaraan gekoppeld de noodzakelijke beleidskeuzes om deze ruimtes te ontwikkelen en een plan om het aantal constant te houden. Net omdat gentrificatie het sterkste speelt in het hart van de stad, moet in het werkruimtebeleid ook blijvend voor het centrum gekozen worden - naast het verder uitbreiden van mogelijkheden in wijken en deelgemeenten.

Meer in detail is het belangrijk om de noden voor permanent gebruik en tijdelijk gebruik uit elkaar te houden, zodat kunstenaars zich niet alleen tijdelijk vestigen in Gent, maar ook kunnen wortelen in de stad. Voor beide perspectieven werkt de actiegroep aanbevelingen uit. Hierbij is het ook van belang om verder onderzoek te voeren naar nieuwe modellen (coöperatief, cf CLT model etc) om mogelijkheden voor kunstenaars te creëren om zelfredzaam, en al dan niet in groep, ruimte voor de lange termijn te vrijwaren en zich te verankeren in de stad.

2. Repetitieruimtes voor muzikanten

Een andere actiegroep binnen de werkgroep Ruimte van GKO focust op de repetitienood van Gentse muzikanten. Democracy en VI.BE polsten, in opdracht van het Gents Kunstenoverleg en met de steun van de aanbieders van Gentse repetitieruimtes, naar de huidige stand van zaken en de gewenste situatie met betrekking tot repeteren en repetitieruimtes in Gent en deelgemeenten. 388 (!) Gentse muzikanten vulden de bevraging in. Deze resultaten worden binnenkort gedeeld, samen met een reeks aanbevelingen.

Uit de eerste conclusies van de bevraging blijkt alvast dat ongeveer de helft van de respondenten in een ruimte van een organisatie repeteert, waarover in het algemeen grote tevredenheid is. Alleen de beschikbaarheid is vaak een issue. De subsidiëring door de stad van aanbieders van repetitieruimtes

wordt essentieel bevonden. De andere helft van de respondenten repeteert thuis of bij vrienden/familie - waar er gebrek is aan oppervlakte, isolatie en binnenakoestiek.

De nood aan een online platform waar je alle beschikbare ruimtes kunt terugvinden en reserveren (zoek en boek) is groot. Het Gents Kunstenoverleg plant hiervoor een pilootproject i.s.m. Samenwerk cvba - gebruikmakend van de eerste mogelijkheden van het Gentse data-community platform voor creatieven dat in de maak is.

3. Podium: afmonteerruimtes en decoratelier

De roep naar voldoende werkruimte klinkt ook binnen de podiumkunsten - voornamelijk dan bij jonge podiumcollectieven die weliswaar terecht kunnen in de repetitieruimtes van de verschillende podiumhuizen, maar vaak toch hunkeren naar een eigen plek. Het Zalenoverleg Podium gaf samen met Minard enkele jaren geleden de opdracht om een inventaris te maken van alle mogelijke repetitieruimtes in Gent. Het valt op dat er wellicht meer ruimtes ter beschikking zijn dan algemeen geweten is, of praktisch gepuzzeld geraakt. [De inventaris is nog steeds beschikbaar](#) - maar een zoek-en-boek systeem zal ook hier het echte verschil maken in de toekomst.

De nood naar podiumrepetitieruimte is het hoogst in het geval van afmonteerplekken. Het blijkt nagenoeg onmogelijk te zijn in Gent om de laatste weken voor een première een creatie af te werken op een deftig uitgeruste scène - en dit door de presentatiedruk op de verschillende plateaus. En ook de zoektocht naar een (gedeeld?) decoratelier of werkplaats voor het zwaardere technische werk komt de laatste jaren af en toe boven drijven. Mogelijks te combineren met een vraag naar grote beeldende ateliers die voldoende technisch uitgerust zijn en een permanente nood aan stockruimte.

4.1.2 Nood aan ruimte om te tonen

Het is niet omdat de nood aan werkruimte sterk leeft binnen de Gentse kunstensector vandaag, dat er minder nood zou zijn aan presentatieruimte. Dat de druk op de zalen en presentatieplekken enorm hoog is in Gent en niet kan voldoen aan alle spelwensen en -verwachtingen, blijft ook vandaag een constante. Als we in de enquête polsen naar de tevredenheid bij de respondenten over het aanbod aan speel- en toonplekken in Gent, zien we in het algemeen positieve signalen voor podiumkunsten en muziek.

Maar het is ook precies in deze subsectoren van podium en muziek dat de laatste tijd het verlangen naar een nieuwe "grote zaal" weer opduikt. Een actiegroep binnen GKO bereidt momenteel met voorstanders hiervan een aantal denkpistes voor, los nog van de eerder vermelde geplande ruimtedossiers. Niet iedereen zit hierover in de kunstensector al op dezelfde golflengte. De vraag rond de nood van die grote polyvalente podiumzaal, blijft voor de sector (en de stad) nog steeds niet helemaal uitgeklaard (zie verder: Stenen?).

De tevredenheid van het aanbod presentatieplekken in Gent voor beeldende kunst, audiovisuele kunsten, architectuur en design is duidelijk minder in ogen van de respondenten aan onze bevraging. Nood dus aan meer tentoonstellingsruimte voor beeldende en audiovisuele kunst (zie sectorfoto) en ook cinema's scoren hoog in de nodenlijst.

Voldoende presentatieruimte in Gent voor Gentse artiesten, makers, gezelschappen en organisaties blijft eveneens een aandachtspunt voor de komende jaren. Mogelijks kan inspiratie gehaald worden

bij de manier waarop dit binnen de podiumkunsten de voorbije jaren vanuit het “zalenoverlegmodel” met een solidaire collectieve aanpak werd opgevolgd. Het principe is hier om Gentse gezelschappen zonder eigen ruimte gebruik te kunnen laten maken van de Gentse podia - ook als het podiumhuis in kwestie de productie niet in haar programmatie opneemt en hier dus ook geen uitkoopsom voor betaalt. Door een gelijkgerichte forfaitafpraak en een volume “podiumdagen” dat hiervoor ter beschikking wordt gesteld, slaagde de (structureel gesubsidieerde) sector er de voorbije jaren in om tegemoet te komen aan de meest urgente speelnoden van Gentse gezelschappen. Vandaag valt het op dat een aantal van die gezelschappen de komende jaren wel over een eigen presentatieruimte zullen beschikken (Expeditie, Kazematten, LOD studio,...) waarbij de presentatie van gastproducties zeer sterk of zelfs uitsluitend in functie zal staan van het eigen profiel. Met andere woorden: een niet ongevaarlijke tendens waarbij er presentatieruimte bijgecreëerd wordt in de stad, maar met podia die zich eerder gesloten opstellen omdat ze zich zo specifiek artistiek profileren. Een aandachtspunt om nauwgezet op te volgen de komende jaren - o.a. door het zalenoverleg podium en de werkgroep Ruimte binnen GKOL

4.1.3 Ruimtedeling

30% van de respondenten van onze ruimte-enquête was de voorbije jaren al betrokken in een vorm van structureel ruimtedelen. 20% experimenteerde hiermee en 40% wil de komende tijd op zoek gaan naar nieuwe manieren om ruimte te delen (projectmatig / tijdelijk / lange termijn). De tijd is meer dan rijp om hier nieuwe stappen in te zetten.

Wat ruimtedelen makkelijker maar ook kwaliteitsvoller zou maken: subsidie voor onderhoud en renovatie van de gebouwen zelf, systematische verbinding van vraag en aanbod, platform met niet commerciële beheersfunctie van beschikbare ruimtes en hun condities (link met het te ontwikkelen dataplatform), duidelijkere afspraken ivm samenwerking, governance en gebruik tussen partners, duidelijke procedures voor individuele artiesten en oplossing voor kunstenaars of organisaties die geen middelen hebben om ruimte te huren. Specifiek voor het ruimtedelen van polyvalente zalen met andere organisaties zou er subsidie mogen komen. Of minstens ondersteuning vanwege de stad over juridische zaken.

Tijdens de focussessie werden ook suggesties gedaan om te gaan experimenteren en innoveren rond ruimtedeling: investeer in loodsden met verplaatsbare units die 24/7 ter beschikking zijn, ontwikkel gedeelde ruimtes naast de ruimtes van de huizen/organisatie zelf (want zij hebben vaak zelf hun ruimtes nodig), stop het permanent exclusief gebruik, stel gedeeltes van een museum ter beschikking voor collectieven voor tijdelijke programmering. En onthou: onder één dak zitten, betekent niet per se samen moeten werken - maar in elkaars nabijheid zitten werkt inspirerend en voelt als een grote meerwaarde. Een inhoudelijke band is niet noodzakelijk, dit kan zelfs kruisbestuivend werken, ook naar publieksverruiming.

4.2 Buitengewone werven

Het overzicht actuele culturele infrastructuurwerken in Gent is buitengewoon groot — en een aantal werven zijn buitengewoon op zichzelf.

Denk hierbij aan het Wintercircus (met ondergrondse pop- en rockzaal), de toekomstplannen van Opera Ballet Vlaanderen en de Bijlokesite (studio's materniteit), de kunstenbuurt rond het Citadelpark met de uitbreiding van het SMAK (le musée et son double) en de Floraliënhal / ICC. Maar ook de (collectieve) socio-culturele dromen rond de unieke Arsenaalsite in Gentbrugge en de heruitvinding van het dienstencentrum De Felix niet ver daarvandaan als multidisciplinaire ontmoetingsplaats met o.a. plaats voor de academie en een nieuwe "spektakelzaal". Tel daarnaast de studio-uitbreiding van de Kopergieterij, het masterplan schouwburg-minnemeers-arca van NTGent, een permanente plek voor FilmFest, het nieuwe gebouw van Timelab, de plannen op de Machariussite, bij de Koer en KANTL. En van het Designmuseum, Huis van Alijn, Sint-Pietersabdij, Belfort en de ondertussen wereldnieuws geworden renovatieplannen van het Gravensteen. De resultaten van de werken aan de Expeditie en de Kazematten leveren alvast mogelijkheden en nieuwe toekomstplannen op en ook de theaterzaal van Scala werd gerenoveerd.

De plannen die voorliggen de komende jaren zullen meer kansen scheppen, maar de druk op op de grotere infrastructuur is al groot en de vraag blijft of deze infrastructuurwerken zullen volstaan om in het brede veld van de kunsten het gevoel te creëren dat er voldoende werk- en toonruimte is in Gent. De grote infrastructuurprojecten zullen wellicht in de eerste plaats grotere en gevestigde spelers de broodnodige extra ruimte (en zorgen) bieden. Ook hier ligt wellicht een taak voor een lichtgewicht decentralisering van werk- en toonplekken, waar men zonder veel poespas aan de slag kan. Zoals al aangegeven door de stadsbouwmeester (zie debat UFO) staat de (overdaad aan) regelgeving van de verschillende niveaus en instanties hier al wel eens in de weg.

Ondertussen zit de werkgroep Ruimte binnen GKO op regelmatige basis samen om aan kennisdeling te doen over al deze ruimtedossiers. Ook de stadsbouwmeester wordt hierbij betrokken en medewerkers van Cultuur Gent. De vraag stelt zich hoe die kennisdeling breder kan verspreid worden - bv. door de ruimtedossiers een plek te geven op de website van Gents Kunstenoverleg? Uit onze enquête bleek dat een pak respondenten van veel van deze culturele infrastructuurplannen niet of zeer beperkt op de hoogte zijn.

4.3 Stenen, tussenruimte en tijdelijke invullingen

STENEN

De stad Gent toont zich in haar cultuurbeleidsplan zeer ambitieus als het aankomt op bouwen, renoveren en infrastructuurle aspiratie. Het is een zeer terecht ambitie die op veel manieren kan werken voor de stad, maar in de sector wordt ook gevreesd dat hiermee heel veel budget, tijd en politieke wil opgesoupeerd wordt, waardoor er minder of geen plaats is voor minder prestigieuze, in het oog lopende of stadsbrede noden.

Eenzijds is het bouwen of renoveren van infrastructuur slechts het eerste hoofdstuk van een verhaal dat daarna ook nog uitgebaut moet worden en dus ook weegt op het budget en de tijd van overheid en wie betrokken is bij het project.

Anderzijds beantwoordt de reeks grote infrastructuurprojecten niet meteen aan de vraag naar een minimale, betaalbare en laagdrempelige basis-infrastructuur voor kleine organisaties, individuele artiesten, experimentele projecten en creatieve ruimtes voor jonge mensen die nog niet in het

grotere circuit terecht kunnen. Ook als die ruimtes er zijn, dient er een minimum aan ondersteuning voorzien te worden om het project op gang te trekken (en aan de gang te houden)

Staren we ons blind op (presentatie)stenen? Blokkeren we misschien de weg als we de “klassieke presentatievormen volgen en gaan betonneren?” Het zijn vragen die expliciet door een aantal gesprekspartners op tafel worden gelegd. Sommigen zouden liever inzetten op “de fijnmazigheid van veel kleinere plekken die kunnen inspelen om de omgeving, tot in de nerven van de wijken, om dan met elkaar te kunnen connecteren”. The next big thing will be a lot of small things...?

TUSSENRUIMTE

Een van de meest pregnante vragen die daarbij naar boven komen, is de vraag naar plekken zonder programma of invulling, sites waar geëxperimenteerd kan worden, waar disciplines en sectoren elkaar kunnen vinden, waar beginnend werk echt kan groeien, waar de bestemming desnoods voor altijd vaag mag en kan blijven. Het is natuurlijk de horror voor iedere stadsplanner om toeval en onbestemdheid te hanteren als leidraad, maar het kan de stad terug zijn rebelse en innovatieve elan geven met ‘we zien wel’ als motto voor creatieve wildgroei op onverwachte plaatsen.

TIJDELIJKE INVULLING

Met deze zoektocht naar tussenruimte werd de voorbije jaren ook al volop geëxperimenteerd binnen de contouren van tijdelijke invullingsprojecten. Iets meer dan de helft van de respondenten op de ruimte enquête werkte de voorbije jaren samen met een of meerdere initiatieven rond tijdelijke ruimte (met culturele insteek). Denk aan De Site, DOK, Meubelfabriek, In De Ruimte, Standaertsite, Kerk, NEST,...

Gevraagd naar cruciale voorwaarden voor een geslaagde tijdelijke invulling, op basis van de ervaringen van de laatste jaren, komen we op de volgende top 5 inzichten uit:

Partners betrekken uit verschillende sectoren. Lage instapdrempel voorzien voor kleine organisaties en individuele artiesten. Ruimte voor kunstenaars om in alle vrijheid / autonomie te werken. Positieve sociale, maatschappelijke, buurtgerichte impact genereren (zonder kunst of kunstenaars te gaan instrumentaliseren, maar dit mede te laten ontstaan vanuit artistieke praktijken die zich hiertoe lenen). En... voldoende ruimte en tijd voorzien (binnen het tijdelijke karakter).

In de schoot van de Cultuurraad is een werkgroep “Tijdelijke invulling” actief - die de praktijken van tijdelijke invullingen in Gent geanalyseerd heeft en een advies voorbereidt aan de stad dat tijdelijke invullingen als hefboom naar voor schuift voor toekomstige culturele dynamiek en innovatie.

4.4 Culturele ruimte binnen bredere contexten

De kunstensector, die vroeger al 's het verwijt kreeg in een ivoren toren te verkeren (en nog), heeft het laatste decennium steeds meer stappen gezet naar samenwerking met andere sectoren en zijn natuurlijke rol als belangrijke maatschappelijke actor. Kunst, cultuur en creativiteit zijn economisch belangrijke sectoren, zowel naar tewerkstelling als naar bijdrage aan het economisch leven, maar het zijn vooral relevante spelers in het maatschappelijk weefsel.

Kunstenaars brengen ons als samenleving – vaak vanuit een diepe betrokkenheid – nieuwe ideeën. Ze maken vraagstukken of dilemma's zichtbaar en verleiden ons tot herbezinning. Ze leveren gevraagd en ongevraagd een bijdrage aan het maatschappelijk debat door hun werk te maken, tonen

en delen. Daarnaast spelen cultuur en creatieve sectoren een belangrijke rol bij maatschappelijke innovaties, versterking van sociale weefsels en opbouwen van culturele en andere competenties. Steeds meer vormen ze een pijler in een breder verhaal en zoeken ze bewust naar die actieve en zichtbare rol in de gemeenschap waar ze actief zijn.

Kunst en cultuur zijn door de overheden afgelopen decennium soms nadrukkelijk gewezen op hun (gesubsidieerde) rol via instrumentalisering van culturele praktijken bij samenlevingsproblemen waar de politiek moeilijk een antwoord op vindt (diversiteit, participatie, educatie, migratie...). Dat heeft tot doekjes voor het bloeden geleid, maar ook tot bewustwording aan beide kanten van de tafel en vooral heeft het pistes geopend vanuit de sector die niet vertrekken vanuit instrumentalisering, maar vanuit een echte bekommernis en het zoeken naar duurzame en relevante paden waarbij artiesten en organisaties vanuit hun eigen drive buiten hun klassieke rol treden en al pionierend ontdekken wat écht werkt en waardevol is voor de problematiek die voorligt.

4.5 Hyperlokaal als humus voor internationaal

“Hyperlokaal” is een buzz-woord dat niet door de kunsten is uitgevonden, maar sinds een aantal jaar opgang maakt bij wie op zoek is naar een alternatief voor het economisch groeimodel waar onze samenleving nu bij zweert. Critici doen het af als de geitenwollensok revisited, maar allerlei projecten in Gent en elders hebben bewezen dat het omgekeerde eerder het geval is. Het is niet een nostalgisch teruggrijpen naar het dorp van vroeger, maar vooral een zoektocht naar nieuwe samenhang op mensenmaat en op maat van de stad. Het gaat over werkbaar werken en leven, zorg voor elkaar, ontmoeting en actief deelnemen aan de vormgeving van je omgeving. Tegelijk maken heel veel van die kleine lokale initiatieven verbinding met gelijkaardige initiatieven over de hele wereld. Met dank aan digitalisering en technologie en de globale zoektocht naar zinvolle alternatieven voor het huidige leefsysteem.

4.6 Gent stretchen en hertekenen

Het centrum van Gent is vol en wordt steeds voller en duurder. Er zijn suggesties gedaan om het centrum te de-gentrificeren en dus weer plaats te maken voor wonen en leven voor de Gentenaars, de-privatisering van de publieke ruimte en het aan banden leggen van evenementen, projecten en al dan niet commerciële activiteiten die beslag leggen op het openbaar domein en de publieke ruimte.

Een andere beweging én een rechtstreeks gevolg van de gentrificatie is de trek naar de buurten en wijken, waar wonen en leven nog betaalbaar is, maar waar de faciliteiten veel minder aanwezig of uitgebouwd zijn dan in het centrum. De binnenstad mogen we niet lossen als kunstensector, om mee te vermijden dat die steeds homogener wordt en toerisme en bijhorende voorzieningen de bovenhand krijgen. Maar het opentrekken van de speelruimte voor de kunsten, breder dan het centrum, de wijken in - biedt ook mogelijkheden. Het speelt bovendien in de kaart van de “uitbreiding” van de stad, waarbij alles wat Gent tot Gent maakt ook in de wijken en buurten een plaats krijgt en alle faciliteiten die het centrum biedt op maat van de buurt ook aangeboden worden. De “korte keten”, intussen ingeburgerd in ecologisch denken over voedselvoorziening, kan ook doorgetrokken worden naar bijvoorbeeld onderwijs, zorg en cultuur, waarbij buurtuizen, ontmoetingscentra, sportinfrastructuur en creatieve al dan niet tijdelijke invullingen samen een cluster vormen waardoor het voor artiesten en buurtbewoners een natuurlijke biotoop wordt waar maken, tonen en delen één facet zijn van een breder maatschappelijk palet. De intentie is al uitgesproken binnen het cultuurbeleidsplan, het aanvoelen is dat dit wel eens een cruciale sleutel kan zijn om een breder draagvlak te creëren voor culturele ontwikkelingen in de buurten buiten de

kuip én die buurten in hun eigenheid te laten groeien tot essentiële puzzelstukken van de nevelstad Gent — waarbij leefbaarheid, ecologie, autonomie en weerbaarheid de kern vormen van wendbare ‘districten’ die elk op hun eigen manier vorm geven aan Gent.

Het lijkt weinig zinvol om éénzelfde concept los te laten in alle buurten / deelgemeenten waar potentieel is om plaats te maken voor kunst, cultuur en andere lokale organisaties. Het loont wellicht de moeite om de rol van de wijkregisseurs uit te breiden en aan te vullen met kwartiermakers/stadmakers uit de kunst, cultuur, jeugd, creatieve en ambachtelijke sector en de autonomie van zo’n wijkteam drastisch uit te breiden.

Het zou kunnen leiden tot een gelijktijdig maar zeer verschillend experiment in alle wijken, waarbij van een wit canvas vertrokken wordt en de buurt en zijn bewoners leidend zijn in de invulling die gegeven wordt aan (infra)structuren en waar het wijkteam aan de hand van een niet al te strak kader probeert om de autonomie van die wijk of buurt te valoriseren op alle werkvelden die van een buurt een leefbuurt maken: ecologie en voeding, plekken om te werken en te ontmoeten, ruimte voor kunst en ontspanning, mobiliteit, witruimte voor jonge mensen...

Laat ons hierbij ook waakzaam zijn om van wijken en buurten geen opgesloten eilanden te maken. Misschien dat een nieuwe actiegroep binnen de werkgroep ruimte van GKO zich opdringt om alternatieve culturele kaarten van Gent uit te tekenen? Om het klassieke model centrum - 19de eeuwse gordel, de bestaande opsplitsing in wijken en deelgemeenten te bevragen of achter te laten - en zo op een frisse manier nieuwe dynamieken op te sporen rond artistieke werkruimte, cultuurspreiding en -participatie in wisselwerking met andere sectoren.

“We denken niet breed genoeg als we het over Gent hebben,” wordt in één van de focus-sessies door een deelnemer benadrukt. We moeten Gent durven stretchen, op een andere manier naar de schaal van onze stad kijken. Waar liggen bovenlokale kansen? Hoe betrekken we de rurale omgeving van Gent hierbij?

Mogelijk liggen in zo’n stadsbreed onderzoek en experiment kiemen van een visie op Gent Culturele Hoofdstad 2030?

5. Kunstenlandschap van de toekomst: collectief en permanent onderhoud, rijke oogst behouden en wildgroei stimuleren.

Al sinds jaar en dag wordt Gent beschreven als een creatieve stad - en cultuursector - met lef, een stad die ontregelt, uitdaagt, vragen stelt en open minded is. Typisch Gents. Dat is Gent met een hoek af, rebels en anarchistisch. Een stad met een schaal die ontzettend veel mogelijk maakt. Compact maar met de allure van een grootstad (“pocket sized metropolis”) en met altijd nog iets om te ontginnen. Dat zijn drivers die ongetwijfeld ook de kwaliteit en rijke output van de Gentse kunsten tot op vandaag mee bepalen.

Maar Gent, zo zeggen ook deelnemers aan het traject Landschapstekening, moet wakker en waakzaam blijven. Die hoeken zijn er volgens sommigen al lang niet meer af, maar mooi afgerond in de loop van de jaren. Door in slaap te vallen en langzaam een provinciestad te worden. Is die schaal van Gent nog wel een kracht? Iemand poneert het scherp, maar krijgt bijval: “we zijn een opgekuist mooi stadje aan het worden”. En nog: “laat ons stoppen om dat anarchistische en rebelse karakter zelfgenoegzaam te romantiseren”. Gent is op veel vlakken elitair geworden, maakt binnen de kunstensector te vaak een onderscheid tussen hoge en lage cultuur, heeft nog maar weinig plekken over waar hoeken kunnen afvallen. En dat alles houdt vernieuwing tegen.

Maar Gent is ook nie neut en nie pleuje. En dus moeten we elkaar en onze uitdagingen in de ogen kijken. Doorbraken realiseren op vlak van de grote thema’s die bovendrijven in onze cultuursector, in de werkgroepen van Gents Kunstenoverleg en binnen het traject van deze Landschapstekening 2021.

Het zijn de sectorbrede uitdagingen die de voorbije maanden op een co-creatieve manier geanalyseerd en besproken werden - met veel inspiratie, ideeën en dromen. Om verdere stappen te kunnen zetten op vlak van diversiteit en inclusie, ecologische duurzaamheid en een zorgzaam en weerbaar ecosysteem — basisvoorwaarden om de manier waarop we met elkaar werken futureproof te krijgen. Representatief en respectvol, in een stad waar we op een vernieuwende manier verder met (culturele) ruimte aan de slag moeten.

Het zijn collectieve werkpunten voor een Gents kunstenlandschap dat de volgende jaren sterke artistieke werkingen, met rijke oogst kan blijven verzekeren. En zich daarbovenop, in of uit het zicht - een totale wildgroei van kleinere initiatieven mag toewensen. Waar nieuwe artistieke praktijken en vormen ruimte krijgen en gestimuleerd worden - of gewoonweg mogen ontstaan en weer verdwijnen. Met cultuurliefhebbers uit Gent en ver daarbuiten, die nieuwe vormen van kunstbeleving zullen ontdekken, uitgedaagd én bediend worden door een artistiek aanbod dat bruggen slaat naar alles en iedereen. Naar onderwijs, samenleven, economie en technologie. Maar post-corona ook voor eens en voor altijd ongelooflijk fysiek nabij.

(online voorpublicatie)

Landschapstekening Kunsten

Gent, 1 juli 2021

Luc Dewaele
Maarten Soete

in samenwerking met
Werkgroep Landschapstekening GKO

met dank aan
de deelnemers aan de vijf enquêtes en vier (online) focussessies
tussen januari en juni 2021,
samen goed voor 344 respondenten en 150 deelnemers
uit de Gentse cultuursector

in opdracht van
Cultuur Gent en Gents Kunstenoverleg

contact
landschapstekening@gentskunstenoverleg.be

